

Od kvantity ku kvalite

Pri príležitosti 55. výročia vzniku Pamiatkového úradu mali pamiatkari opäť dôvod bilancovať svoju prácu. Pred piatimi rokmi boli našimi hlavnými cieľmi nový zákon o ochrane pamiatkového fondu, nový program financovania obnovy pamiatok a výchova silnej mladej generácie. Ako sa naplnili naše ambície?

Po desaťročnej príprave bol v NR SR 19. 12. 2001 prijatý zákon č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu, ktorý uzavrel dlhé obdobie fungovania ochrany kultúrneho dedičstva na princípe delenej kompetencie. Dosiaľ odborná inštitúcia, Pamiatkový ústav, sa transformovala na orgán štátnej správy v priamej riadiacej pôsobnosti MK SR. Bola to historická zmena v dejinách pamiatkovej starostlivosti na Slovensku. Nedá mi nespomenúť jednu zo základných podmienok vzniku nášho úradu. Naša spoločnosť bola ochotná vyrovnat' sa so vznikom nového orgánu štátnej správy v oblasti tak mimoriadne významnej pre formovanie štátnej, národnej a národnostnej identity vtedy ani nie desaťročného štátu iba pod touto podmienkou: Áno, úrad môže vzniknúť na materiálno-technickej báze Pamiatkového ústavu, avšak bez akéhokoľvek iného nároku na štátny rozpočet! Myslím si, že výpovedná hodnota tejto podmienky je jednoznačná. Najmä v ére informačnotechnologického boomu museli naši pracovníci stáť ešte niekoľko rokov v rade čakajúcich na voľný počítač. Autopark bol zastaraný a sídlo KPÚ Trnava je dodnes porovnateľné s „obydlím rodiny Čenkovcov“. Ale pamiatkari svojou prácou dokázali, že štátna správa je životaschopná a dokáže pracovať aj v takýchto podmienkach.

Našou druhou ambíciou bolo vytvorenie finančného nástroja, ktorým bude štát demonštrovať svoju účasť na vecnom bremene, ktoré prostredníctvom zákona uložil vlastníčkovi pamiatky. Podarilo sa vytvoriť grantový program Obnovme si svoj dom, ktorý bol v rokoch 2004-2006

dotovaný sumou cca 550 miliónov korún. I jeho príspevom sa mení tvár našej krajiny. Mimoriadne oceňujeme aj súťaž Kultúrna pamiatka roka.

Pri posudzovaní naplnenia tretej ambície musím konštatovať výrazný pohyb pracovníkov nášho úradu a mimoriadnu náročnosť procesu získavania kvalifikovaných odborníkov. Špecializovať pracovníka pre oblasť ochrany pamiatok je dlhotrvajúci a náročný proces, ktorý sa prejavuje v kvalite i kvantite. Keďže nás primárne zamestnáva výkon štátnej správy, ktorého objem niekoľkonásobne prevýšil naše odhady, prioritnú úlohu revízie ÚZPF nie je reálne plniť v nastavenom tempe. Napriek tomu sa nám podarilo zrevidovať 9 262 kultúrnych pamiatok.

Ako naznačiť ďalšie smerovanie našej inštitúcie? Máme veľmi dobrý fundament. Naším heslom do budúcnosti by malo byť Od kvantity ku kvalite. Prajem si, aby budúce obdobie bolo obdobím prosperity, v ktorom by sme cizelovali náš doterajší výkon, sústredili sa na prehĺbovanie našej odbornosti a možno sa aj vrátili k základnému výskumu ako jedinému pevnému bodu výkonu štátnej správy na báze aplikovanej vedeckej disciplíny. Verím, že sprecizujeme uplatňovanie nášho zákona či už spracovaním jeho komentára alebo novelizácie, ktorá môže byť v istých ohľadoch aj zničujúca. Aj toto rozhodnutie bude obrazom našej profesionality. Vstup do Európskej únie otvoril ďalší priestor veľmi aktívnej kooperácie, ktorá ani nie dva roky po vstupe výrazne akcelerauje. Možno ešte stále sami nepovažujeme našu disciplínu za významnú kultúrnu politiku, ale práve súžitie vo veľkom priestore únie nám ju naznačuje. Aj táto aktivita v mojej vízii nasledujúceho obdobia hrá jednu z primárnych úloh - byť medzinárodným partnerom.

*Katarína Kosová
generálna riaditeľka
PÚ SR Bratislava*

Zbierka negatívov Stručná história zbierky a jej charakteristika

Zbierka negatívov bola založená v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti a Zochrany prírody¹ v oddelení dokumentácie pod vedením Sone Kovačevičovej v 60. rokoch minulého storočia. Praktická nutnosť spracovať množstvo negatívov, ktoré sa získali pri prácach na súpise kultúrnych pamiatok, viedla k založeniu ich evidencie.

Najprv sa zaviedla evidencia v prírastkovej knihe - tzv. *starý archív*. V nej sa spracovali negatívy fotografa Podhorského (1946 – 1952), ďalej fotografov a odborných pracovníkov Pamiatkového ústavu, ktorí sa zúčastnili dokumentovania kultúrnych pamiatok v teréne v rokoch 1952 – 1960, ako aj od externých pracovníkov, ktorí v tom období zameriavali pamiatky.² Posledné prírastkové číslo v knihe je 11 140. Je potrebné upozorniť, že v tejto evidencii jedno prírastkové číslo znamená niekoľko negatívov (niekedy súbor aj do 100 kusov). Jednej kultúrnej pamiatke sa priradilo jedno číslo, ktoré sa

Bratislava, Palackého sady (dnešné Hviezdoslavovo námestie)

lomilo počtom negatívov. V tejto evidencii sa spomínajú mená fotografov a odborných pracovníkov z roku 1951: Kovačovičová; 1952: Zelms, Pisoň, Forman, Cidlinská, Hudec, Nováková, Mencl, Šamánková, Dérer, Mariániová, Šajnovič, Menclová, Bašková, Bouda, Kosák; 1953: Palička, Herout, Šášky, Futák, Ruttkayová (Fialová), Kedro, FFSU, Drašarová, Krejčí; 1954: Švéda, Kováč; 1955: Komlóšová, Šimko, Pacanovský, Jursa, Darola; 1956: Váleková, Križan, Harminc, Muchová; 1958: Goga, Štaudt, Varinský, Bludík a Jordán, Grúberová, Križanová; 1959: Martinček; 1960: Podstranský, Križan, Borodáč, Vlková, Imro, Kubasák, Bajchy. Negatívy fotografa Podhorského prír. č. 1 – 814 sú sklenené formátu 13 x 18 cm. Ostatné negatívy v zbierke sú celuloidové negatívy formátu 6 x 6 cm, ojedinele, v roku 1956, Fialová odovzdala zopár negatívov formátu kinofilm 24 x 36 mm.

Novšia, dodnes používaná prírastková kniha bola založená následne pravdepodobne v rokoch 1966 – 1967. Zo začiatku sa v nej evidovali negatívy formátu 13 x 18 cm. Boli to negatívy fotografov Zelmsa a Paula z roku 1953, od roku 1954 boli autormi fotografií Ruttkayová (Fialová), Kedro, Šinko, Kosák, od roku 1960 a neskôr Váleková, Vlková, Imro, Borodáč, Víghová, Bukšár, Závodná (Justová), Just, Jurík. V roku 1978 nastúpili fotografi Uhríková a Celle, po roku 1980 na krátke obdobie fotografi Leško, Atrata, Kostroň, v roku 1981 Sláma, v roku 1988 Pekár, v roku 1990 Červeňanský ml., v roku 1992 Faragula, Fratrič a v roku 1999 prešiel do archívu z oblastných reštaurátorských ateliérov fotograf Müller. V súčasnosti na Pamiatkovom úrade SR pracujú dvaja fotografi - Juraj Müller a Peter Fratrič.

Do roku 2000 sa do knihy evidovali iba negatívy fotografov. V roku 2000 si Pamiatkový ústav do plánu hlavných úloh zaradil revíziu Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Súčasťou úlohy bola aj fotodokumentácia kultúrnych pamiatok. Na úlohe sa podieľali aj fotografi a odborní pracovníci z krajských pracovísk. Negatívy z tejto

Foto: P. Fratrič

Prezentácia zbierky negatívov na veľtrhu Nostalgia Expo 2006

úlohy posielali do archívu. To znamená, že približne od príj. čísla 119 251 (jún 2000) sa začínajú v prírastkovej knihe objavovať aj mená odborných pracovníkov a fotografov z krajských pracovísk.

Okrem priebežného spracovávanía negatívov boli do zbierky dodatočne zaradené aj nespracované negatívy zo staršieho obdobia spred roka 1950 získané akvizíciou a delimitáciou z inštitúcií predchodcov vtedajšieho Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody. Pôvodcami a autormi týchto negatívov sú:

Bratislava, Námestie Ľudovíta Štúra

1. Vládny komisariát pre zachovanie umeleckých pamiatok na Slovensku 1919 – 1922
2. Štátny referát na ochranu pamiatok na Slovensku 1923 – 1939. Súčasťou činnosti pracovníkov komisariátu i referátu bolo aj fotodokumentovanie kultúrnych pamiatok. Z tohto obdobia sa zachovali negatívy z príj. č.: 15 001 – 19 642, 19 701 – 19 999, 20 338 – 22 504, 193 927 – 194 968;
3. Vydavateľstvo Orbis, po roku 1920, príj. č.: 22 505 – 23 846, 23 880 – 24 842;
4. Václav Mencl, roky 1924 – 1952, príj. č.: 78 697 – 79 202;
5. Sackmaner: roky 1932 – 1950, príj. č.: 49 002 – 49 060;
6. Trejbal: roky 1933 – 1935, príj. č.: 56 483 – 56 684;
7. Róth: roky 1933 – 1950 (ojedinele 1952), príj. č.: 61 944 – 62 862, 66 440;
8. Mariani–Mendel: roky 1941 – 1948, príj. č.: 55 975 – 56 173, 56 292 – 56 401;
9. bez autora, roky 1948 – 1949, príj. č.: 112 867 – 112 868.

ARCHÍVNA BURZA

Okresná pamiatková správa v Leviciach

V máji 1990 boli do trvalej archívnej úschovy Štátneho archívu v Nitre, pobočka Levice prevzaté písomnosti Okresnej pamiatkovej správy v Leviciach (1975–1983). Písomnosti boli odovzdané pracovníkmi Tekovského múzea v Leviciach v rozsype, bez vyradovacieho konania a bez odovzdávacích zoznamov ako nájdené. Je pravdepodobné, že po zániku Okresnej pamiatkovej správy v Leviciach, ktorá sídlila v areáli hradu, teda v priestoroch Tekovského

Levický hrad, Archív PÚ SR

múzea, pracovníci múzea využívali tieto písomnosti bez väčšej kontroly. Tým je možné vysvetliť, že vo fonde chýbajú niektoré dôležité spisy, a najmä fotografické prílohy. Napriek tomu fond obsahuje informácie k obnove najzaujímavejších pamiatkových objektov v okrese Levice - hradného areálu, Kostola sv. Jozefa a synagógy v Leviciach, Kostola sv. Mikuláša v Pukanci, kaštieľa a skalných obydlí v Brhlovciach, pamiatok ľudovej architektúry a aj údaje o chránených územiach.

V roku 2002 bol k fondu vypracovaný inventár. Skladá sa zo spisov a projektov. Po spracovaní má fond 37 inventárnych jednotiek. Ide o malý fond s celkovým rozsahom 2,3 m, preto bolo ponechané jeho pôvodné chronologicko-numerické usporiadanie.

Pre komplexnosť údajov je možné použiť aj ďalšie fondy, v ktorých sa nachádzajú informácie o pamiatkach a (*pokr. na ďalšej str.*)

pamiatkovej starostlivosti, a to fond ONV Levice, odbor kultúry 1960 – 1990, inventarizovaný v roku 2001 a pre pamiatky vo vlastníctve cirkvi fond Okresný cirkevný tajomník v Leviciach 1950 – 1960, inventarizovaný v roku 2005.

Architekt a staviteľ Rudolf Czibulka

Na medzinárodnej vedeckej konferencii Kultúrne pamiatky v zrkadle archívnych prameňov v Častej – Píle, 10. – 12. 5. 2005 odznel príspevok o vplyve architekta Rudolfa Czibulku na stavebný vývoj Levíc. K väčšine objektov sa, žiaľ, nezachovala stavebná dokumentácia, a tak boli budovy na námestí (mestský dom a Kalvínsky dvor) pripísané tomuto architektovi na základe nepriamych dôkazov – zoznamu, ktorý sa zachoval u dedičov architekta a na základe spomienok pamätníkov. Pri triedení

Levice, Nám. Hrdinov, Archív PÚ SR

rozsyphu máp a projektov prebratých na trvalú archívnu úschovu z Mestského úradu v Leviciach v roku 2003 sme zistili, že sa tu nachádzajú aj oveľa staršie archívne dokumenty, ktoré mali byť súčasťou už inventarizovaného fondu Magistrát mesta Levice 1636 – 1922 (inventarizované v roku 1964). Na našu veľkú radosť sa tu našiel aj originál projektu mestského domu z roku 1902, ktorý dokazuje, že autorom projektu bol Rudolf Czibulka a realizácia stavby bola zverená ďalšiemu levickému staviteľovi Izidorovi Szauerovi.

V spolupráci s pracovníčkou Krajského pamiatkového úradu v Nitre Tatianou Danieličovou sa nám podarilo získať aj dôkaz o autorstve ďalšieho domu na námestí - Kalvínskeho dvora a spresniť aj rok výstavby na rok 1908.

*Jarmila Bátovská
Štátny archív v Nitre, pobočka
Levice*

Ďalej sa v prírastkovej knihe vyskytujú aj negatívy z rokov 1957 – 1962 od odborných pracovníkov (historikov umenia, reštaurátorov, historikov), ktorí v teréne fotografovali kultúrne pamiatky. Ide o týchto pracovníkov: Staudt, Kuc, Matejka, Jursa, Hromadová, Komlóšová, Puškár, Daniel, Bajchy, Varinský, Knapík, Motaj, Magdolen.

Sklené negatívy sa vyhotovovali vo formáte: 9 x 5 cm, 9 x 12 cm, 10 x 15 cm, 13 x 18 cm, 18 x 24 cm. Sú to negatívy z obdobia od roku 1919 približne do roku 1952 (Mencl, Trejbal, Róth, Mariani–Mendel, Podhorský, Orbis, Štátny referát na ochranu pamiatok). Sackmaner už fotografoval na celuloidový negatív formátu 6 x 6 cm. Ojedinele sa sklené negatívy vyskytujú aj v 50. – 60. rokoch minulého storočia.

Negatívy z rokov 1953 – 1962 sú celuloidové formátu 13 x 18 cm. Nafotili ich pro-

Bratislava, Námestie Republiky (dnešné Námestie SNP)

fesionálni fotografi a sú zaevidované do príř. č. 11 973 (rok 1961). Odborní pracovníci fotili na formát 6 x 6 cm, 6 x 9 cm, 6 x 12 cm (1957 – 1962). Približne po roku 1964 sa do knihy evidovali iba negatívy, ktoré nafotili profesionálni fotografi. Ojedinele používali formát 13 x 18 cm, v prevažnej miere používali film 6 x 6 cm, 6 x 9 cm. V roku 1956 fotografka Fialová použila medzi prvými kinofilm 24 x 36 a v roku 1964 fotograf Just. Od roku 1991 sa začína ojedinele objavovať kinofilm, po roku 1995 sa prestáva fotiť na formát 6 x 6 cm, 6 x 9 cm a začína sa výlučne používať kinofilm.

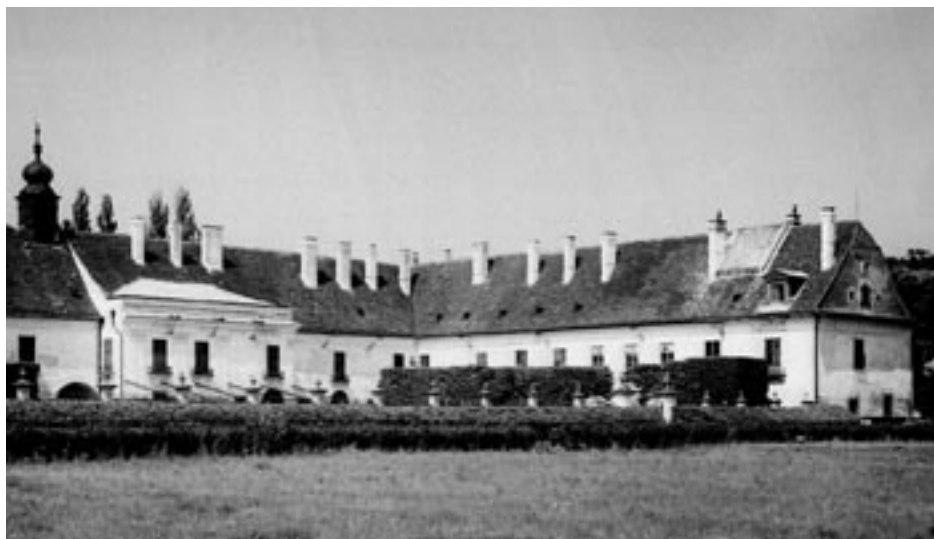
Farebné negatívy formátu kinofilm 24 x 36 cm sa prvýkrát v evidencii objavili v roku 1998 od fotografov Juríka a Müllera. Po tomto roku sa už začínajú pravidelnejšie objavovať, od roku 2002 sa používa iba farebný kinofilm. Prispelo k tomu rozhodnutie vedenia Pamiatkového úradu SR, že fotodokumentácia kultúrnych pamiatok v rámci

úlohy revízie Ústredného zoznamu pamiatkového fondu sa bude robiť iba na farebný negatív.

K 31. októbru 2006 je v prírastkovej knihe zaevidovaných 206 158 negatívov. Keďže od roku 1966/1967 sa v prírastkovej knihe prestali evidovať negatívy od odborných pracovníkov, bolo potrebné zaviesť inú evidenciu týchto negatívov. Poslúžili na to samostatné zošity. V jednom zošite sa viedla evidencia dvoch odborných pracovníkov. Každý zošit má samostatné číslovanie negatívov. Evidencia negatívov odborných pracovníkov formou zošitov sa prestala robiť v 90. rokoch minulého storočia.

Zbierka negatívov je pre bádateľov sprístupnená prostredníctvom katalógu, ktorý tvoria karty s pozitívami a ktorý je usporiadaný abecedne podľa lokalít.

V týchto dňoch archív spracováva výberový inventár časti zbierky negatívov z najstaršieho obdobia z rokov 1919 – 1939. Ide o sklené negatívy formátu 18 x 24 cm. Sú to jedinečné zábery na kultúrne pamiatky, slovenskú krajinu, prírodné scenérie, významné spoločenské a politické udalosti, portréty osobností. Najviac negatívov je z Bratislavy. Veľmi vzácne sú dobové zábery na ulice (Konventná, Lýcejná, Panská, Podhradská, Laurinská, Šulekova, Ventúrska, Žižkova, Zámocké schody, Špitálska, Michalská, pohľady z Petržalky) a námestia (Námestie SNP, Hlavné námestie, Župné námestie, Fajnorovo nábrežie, Palisády), na jednotlivé kultúrne pamiatky (už neexistujúca sýpka, Royko – Obchodná ulica, Grassalkovichov palác, Aspremontov palác, palác Uhorskej komory, bývalá vládna budova na nábreží, Michalská brána, hrad, meštianske domy, budova hlavnej železničnej stanice, župný dom, evanjelické lýceum, Academia Istropolitana, súsošie sv. Trojice atď.), kostoly (Kaplňka sv. Jána na Františkánskom nám., Kláštor milosrdných bratov, Kostol ev. c. a. v., Kostol klarisiek, Kostol sv. Ladislava, Kostol

Zaniknutý kaštieľ Pálffyovcov v Kráľovej pri Senci

sv. Trojice, Kostol sv. Alžbety). Zaujímavé je zdokumentovanie víťania prezidenta T. G. Masaryka na železničnej stanici, príchod generála J. Pellého, hlavného veliteľa čs. branej moci v Československu, čs. divízneho generála A. Mittelhausera, predsedu vlády dr. Kramára, ako aj portréty ministrov dr. Mičuru a dr. Dérera, pohľad na účastníkov roľníckeho zjazdu na hradnom nádvorí, či zábery na výstavu Expo 1926 o pamiatkach, ktorú pripravil Štátny referát na ochranu pamiatok.

Počas ciest po Slovensku pracovníci Vládneho komisariátu pre zachovanie umeleckých pamiatok na Slovensku (neskôr Štátneho referátu na ochranu pamiatok na Slovensku) fotograficky zdokumentovali kaštieľ v Bytči, Štiavniku a v Istebnom. Unikátne sú interiérové zábery a pohľad na účastníkov slávnostného banketu z už zaniknutého kaštieľa v Kráľovej pri Senci. Ďalej sa v zbierke nachádzajú diaľkové zábery na obce, námestia niektorých miest (Dolný Kubín, Martin, Prešov, Skalica, Trenčín, Kremnica, Banská Bystrica), zábery na jednotlivé meštianske domy (Prešov, Pezinko, Levoča, Martin), kostol v Martine, Kostol sv. Emeráma v Nitre, Kostol sv. Jána Krstiteľa v Nitrianskom Pravne, kostoly v Pezinku, Podolínci, Poprade, Skalici, Spišskom Podhradí, Trenčíne, Jasove, Trnave a Zvolene. Zábery na hrady sú z Oravského Podzámku, Trenčína, Zvolena, Varína, Starej Ľubovne a Likavky. Umelecky pôsobia zábery z Terchovej – údolie riečky Varínky, zástavba ľudových domov v pozadí s končiarimi hôr alebo zábery na krojované dievčatá pri kolovrátku, krojovaných mládenčov či zhromaždenie národnej a robotníckej strany pred zrubovými domami. Zastúpená je aj príroda okolia Kraľovian

Kaštieľ Jekelfalussyovcov v Lontove

V materiáloch zlomku vodnej knihy Hontianskej župy* sa v spise z roku 1910 nachádza projekt odvodnenia pozemkov okolo kaštieľa rodiny Jekelfalussyovcov v Lontove. Tento kaštieľ patrila Ľudovítovi Jekelfalussymu (1848 – 1911), cisárskemu komorníkovi, neskôr ministrovi domobrany, ktorý v Hontove vlastnil pozemky a v Lontove kaštieľ. Jekelfalussyovci sú v Lontove aj pochovaní v rodinnej hrobke na miestnom

Nákres kaštieľa Jekelfalussyovcov v Lontove, čelný pohľad, Štátny archív Levice

cintoríne. Okrem projektu odvodnenia sú v spise zachované aj nákresy pôdorysu kaštieľa a čelný pohľad na kaštieľ, ktorý bol prestavaný a v súčasnosti slúži ako dom sociálnych služieb.

*Tento archívny zlomok s časovým rozpätím 1886 – 1955, v ktorom sú zachované doklady o pridelení vodného práva v rôznych obciach Hontianskej a

Exteriér kaštieľa v Lontove, 1959, Archív PÚ SR

Tekovskej župy z terajšieho okresu Levice, bol zaradený ako pravé priora do fondu Okresný národný výbor v Levcích, odbor poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva.

Marta Švolíková

Štátny archív v Nitre, pobočka Levice

Otvorili sme novú bádateľňu

Návštevníci Archívu Pamiatkového úradu SR od septembra tohto roku môžu využívať nové priestory pre štúdium archívnych dokumentov. Archív v roku 55. výročia založenia Pamiatkového úradu SR dostal do vienka novú bádateľňu. Nové priestory umožňujú bádateľom nerušene študovať archívne dokumenty, odbornú literatúru ako aj časopisy a dennú tlač z príručnej knižnice. Môžu používať prenosné počítače a pripojiť si ich na internetovú sieť.

Návštevníkmi archívu sú okrem zamestnancov Pamiatkového úradu SR hlavne pracovníci vedeckých inštitúcií a študenti vysokých škôl. Narastá aj počet súkromných osôb, ktorí prejavujú záujem o kultúrne pamiatky a pribúdajú aj bádatelia z iných krajín.

Počet bádateľov v archíve z roka na rok rastie. V roku 2003 archív navštívilo 948 záujemcov o štúdium archívnych dokumentov o kultúrnych pamiatkach, poskytlo sa im 1 017 archívnych dokumentov. V roku 2006 to bolo už

Bádatelia z USA ako prví návštevníci novej bádateľne

1 240 bádateľov a sprístupnilo sa 3 000 archívnych dokumentov. Prvý bádateľ, ktorý využil nové priestory na štúdium, prišiel až z USA. Bol ním Dr. Ottó Hámos, vyše 80-ročný potomok statkárov z Demjaty na východnom Slovensku, žijúci v Englewoode v USA. Spolu so svojim synom Árpádom a vnukom prejavili záujem o archívny materiál ku kaštiel'u, ktorý kedysi vlastnili.

Naším ďalším cieľom je zaviesť elektronickú evidenciu bádateľov a bádateľských listov. Dúfame, že nové priestory a nové formy práce prispievajú k väčšej efektívnosti v poskytovaní materiálov na štúdium a k vyššej spokojnosti našich bádateľov.

*Viera Plávková
Archív PÚ SR Bratislava*

– pohľady do údolia riečky Oravy a Váhu s mostami a viaduktmi. Prírodu zachytávajú aj zábery na Vysoké Tatry (Mengusovská dolina, Popradské pleso, Slavkovský štít, Malá a Veľká Studená dolina, bývalá železničná stanica na Štrbskom Plese s liečebňou Solisko, končiare Vysokých Tatier, pamätník na Hrebienku či hotel Praha v Tatranskej Lomnici s unikátnymi interiérovými zábermi).

Veľmi zaujímavé sú návrhy interiérov hosťovských izieb v hoteli v Štrbe od fir-

Návšteva prezidenta T. G. Masaryka v Bratislave

my Artěl. Ide o pätnásť návrhov interiérového zariadenia. Československé umelecké družstvo Artěl bolo založené v roku 1908 s cieľom obnoviť umelecké hodnoty remesla a pôsobiť na zlepšenie životného prostredia. Zakladatelia Brunner, Janák, Konůpka a Teinitzerová vychádzali zo zásad kubizmu a spolupracovali so skupinou výtvarných umelcov (Silla, Beneš). Umelecké družstvo bolo v roku 1935 zrušené.

V rámci svojej činnosti pracovníci Štátneho referátu spracovávali aj štatistické údaje o školstve. Zmapovali stredné školy na Slovensku počas maďarskej správy, učiteľské ústavy na Slovensku v rokoch 1921 – 1922 a meštianske školy na Slovensku počas maďarskej správy. Údaje graficky vniesli do máp Slovenska a nafotili na negatívy.

Súčasťou zbierky negatívov sú aj zamerania hradu Bzovík a Kostola sv. Emeráma v Nitre od Dobroslavý Menclovej a Václava Mencla.

Výberový inventár zo zbierky negatívov je zostavený z pozitívov formátu 18 x 24 cm, ktoré vyrobil tradičnou technológiou vo fotolaboratóriu fotograf Pamiatkového úradu SR Juraj Müller. Sú usporiadané abecedne podľa lokalít. Na začiatku inventára je súpis so stručným popisom a prírastkovým číslom, pod ktorým je negatív evidovaný v prírastkovej knihe. Niektoré fotografie vyrobené z najstarších sklenených negatívov sme sprístupnili aj formou verejného vystavovania. Fotograf a grafik Pamiatkového úradu SR Peter Fratrič vyrobil päť tematicky zameraných plagátov, ktoré boli vystavené na veľtrhu Nostalgia Expo 2006 v priestoroch SNM na Vajanského nábreží v Bratislave.

*Viera Plávková
Archív PÚ SR Bratislava*

¹ Predchodcovia Pamiatkového úradu SR boli: 1951 – 1958 Pamiatkový ústav, resp. Slovenský pamiatkový ústav, 1958 – 1981 Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (SÚPSOP), 1981 – 1991 Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti (ŠÚPS), 1991 – 1994 Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti (SÚPS), 1994 – 1996 Pamiatkový ústav (PÚ), 1996 – 1998 Národné pamiatkové a krajinné centrum (NPKC), 1998 – 2002 Pamiatkový ústav.

² Plávková, V.: Zbierka schematickeho zamerania. Inventár. Archív PÚ SR. Bratislava, 2006.

História Košíc pre budúcnosť mesta

Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie : Mestská pamiatková rezervácia v Košiciach. Košice : Krajský pamiatkový úrad Košice, 2005. 131 s. ISBN 80-89089-42-9.

Netradične spracovaný a knižne vydaný dokument vytvorený kolektívom autorov Krajského pamiatkového úradu Košice je určený nielen odborníkom, ale aj vlastníkom národných kultúrnych pamiatok a širokej verejnosti. Takýmto spôsobom sa snaží ozrejmiť prácu a ciele pamiatkarov pri ochrane pamiatkového územia mesta Košíc.

Materiál vyvolal polemiku nielen medzi členmi Komisie pre posudzovanie zásad ochrany pamiatkových území pri Pamiatkovom úrade SR, ale aj medzi kolegami na celom Pamiatkovom úrade SR. Je nutné pripomenúť, že Košičania boli prví z našich radov, ktorí po prijatí zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu pristúpili k spracovaniu takéhoto odborného materiálu. Je štruktúrovaný ako právny dokument, pričom sa snaží vychádzať z Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území z roku 2003. Kniha je prehľadne rozdelená do piatich častí.

Prvá časť obsahuje základné identifikačné údaje o chránenom pamiatkovom území. Tu je jasne vymedzené územie a vyznačené národné kultúrne pamiatky ako aj ochranné pásmo pamiatkovej rezervácie. Rozsiahla druhá kapitola vysvetľuje

dôvod spracovania Zásad ochrany pamiatkového územia a význam ochrany pamiatkovej rezervácie v Košiciach. Autori si pomáhajú citovaním podkladov (právnymi normami, medzinárodnými dokumentmi), z ktorých vychádzali, ale tiež publikovanými názormi zahraničných odborníkov, aby tak podporili svoje odôvodnenie. V jednotlivých podkapitolách je možné dozvedieť sa o význame ochrany pamiatkového územia, aký bol historický a stavebný vývoj územia, aké sú jeho pamiatkové hodnoty. Vyšpecifikované sú jednotlivé chránené štruktúry a prvky mestskej pamiatkovej rezervácie a jej ochranného pásma. Záver druhej časti je venovaný podkladom pre prípravu obnovy a prípravu územno-plánovacej dokumentácie.

V tretej časti sú podrobne uvedené požiadavky na základnú ochranu pamiatkového územia, ktoré majú zásady obsahovať. Jasne a prehľadne špecifikované jednotlivé požiadavky sú zoradené do bodov a doplnené komentárom (vysvetlivkami). Autori sa venujú aj takým detailom ako sú vetranie, vykurovanie a zateplovanie objektov, povrchové úpravy či zábradlia. Rok po prijatí dokumentu sa javí, že takto podrobne uvedené požiadavky sú nápomocné pri správnom konaní a pomáhajú vniesť do spôsobu ochrany chráneného pamiatkového územia viac jasných predstáv a zrozumiteľných princípov. Štvrtá časť obsahuje záverečné ustanovenia. Zásady pre ochranu pamiatkovej rezervácie Košice sú účinné od 1. septembra 2005. Poslednú, piatu časť tvorí CD nosič obsahujúci všetky právne normy a medzinárodné dokumenty, z ktorých autori vychádzali. Súčasťou je aj Metodika pre pamätihodnosti a zoznam podkladov pre spracovanie zásad.

Text knihy je doplnený o historické a súčasné fotografie a historické mapy, ktoré pomáhajú čitateľovi priblížiť spracovávanú problematiku.

Uvedenú prácu hodnotím pozitívne. Je prvá svojho druhu a podarilo sa v nej vyjadriť nielen odborný názor, ale sklbiť ho s právnymi normami. Úspechom je tiež prijatie dokumentu mestským zastupiteľstvom v Košiciach, čím sa stal záväzným aj pre mesto. To je v dnešnej dobe veľmi ťažké a vôbec nie samozrejmé.

Lýdia Kubeková
PÚ SR Bratislava
Oddelenie pamiatkových území

Knížnica

Informátor Archívu Pamiatkového úradu SR

Glosy

z časopisu ÖSTERREICHISCHE
ZEITSCHRIFT FÜR KUNST UND
DENKMALPFLEGE (Rakúsky
časopis pre umenie a pamiatkovú
starostlivosť)

ISSN AUT 0029-9626 roč. LIX,
2005, Heft 1-4

Zožit 1

Témou prvého čísla časopisu je spomienka na dvoch významných rakúskych historikov umenia Ernsta Bachera a Aloisa Riegla, ako aj vitráž, ktorá tiež bola témou výskumu Ernsta Bachera. Profesor Ernst Bacher, ktorý zomrel 28. apríla 2005 vo veku 70 rokov, bol dlhé roky generálnym konzervátorom Spolkového pamiatkového úradu. Nekrológ profesorovi Bacherovi napísal W. G. Rizzi. O pôsobení profesora Bachera v umeleckohistorickom inštitúte Spolkového pamiatkového

Peter Hemmel, Clannerovo okno, Zvestovanie

úradu píše E. Frodl-Kraft a E. Lietner zostavil bibliografiu článkov profesora Bachera z rokov 1996 – 2005.

Ďalšie štúdie sa venujú stému výročiu smrti Aloisa Riegla. E. - M. Höle publikuje svoju prednášku Alois Riegl, historik umenia a pamiatkar, ktorá odznela na zasadnutí Asociácie krajin-ských pamiatkarov v Nemecku v júni 2005. H. Stampfer (pokr. na ďalšej str.)

Vodní mlýny v Čechách

KLEMPERA, J.: Vodní mlýny v Čechách. Zv. 1. - 9. Praha : Libri, 2000 - 2005.

Vodné mlyny, tak ako sa zachovali do dnešných dní, pôsobia na súčasného človeka originálny obraz. Historici, pamiatkari a etnológovia v nich však vidia aj neoceniteľné pamiatky výroby, ľudskej duchaplnosti a umenia, z ktorých mnohé sú, žiaľ, už v dezolátnom stave a pomaly miznú.

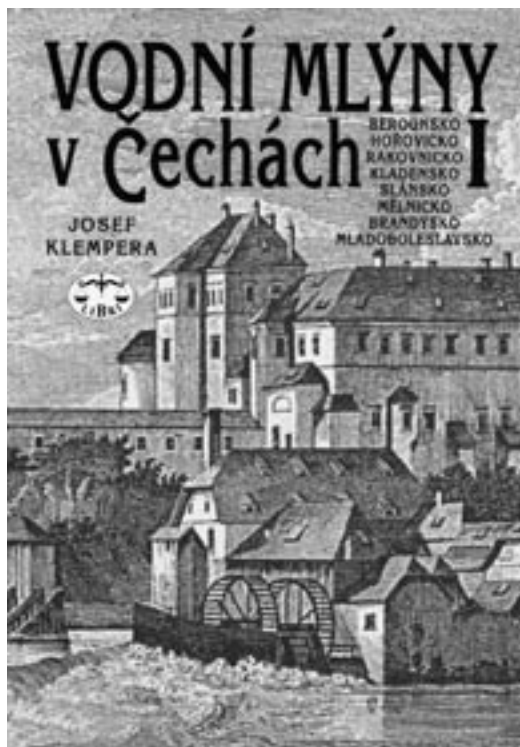
Nepochybne si toto všetko uvedomovali aj predstavitelia vydavateľstva Libri, keď v roku 2000 začali, na naše slovenské pomery s ojedinelým projektom. Vydavateľstvo orientované na pôvodnú českú encyklopedickú literatúru publikovalo v tom roku prvý diel niekoľkozväzkového cyklu Vodní mlýny v Čechách. Počet častí sa nakoniec zastavil na čísle deväť, keď tá posledná vyšla v roku 2005 vo forme Dodatkov. Je zaujímavé, že autor Josef Klempera nie je historik, pamiatkar ani technik. V jeho práci sa to odráža najmä pri absencii technického popisu jednotlivých mlynov. Na druhej strane ako veľký nadšenec prešiel stovky mlynov a stretol sa s mnohými potomkami mlynárov či inými pamätníkmi, ktorí mu poskytli množstvo údajov týkajúcich sa jednotlivých mlynárskych rodov, ich spôsobu života, zvykov a obyčajov i mlynárskej terminológie. Vo svojej bádateľskej činnosti neobišiel ani dobovú tlač, obecné a rodové kroniky a archívne fondy.

Základná štruktúra každého zväzku je pomerne jednoduchá a prehľadná. Jadro tvorí opis jednotlivých mlynov, ktoré sú rozdelené do jednotlivých oblastí. Napríklad v prvom zväzku sú to oblasti stredných Čiech – Berounsko, Hořovicko, Rakovnicko, Kladensko, Slánsko, Mělnicko, Brandýsko a Mladoboleslavsko. Pri konkrétnych opisoch sa autor zameriava predovšetkým na históriu mlynov, striedanie ich majiteľov, venuje sa osudom jednotlivých mlynárov i celých rodov. Každý zvä-

zok je okrem toho obohatený o zaujímavé úvodné state, ktoré pojednávajú o mlynárskom remesle vo všeobecnosti. Spomínaný prvý zväzok tak napríklad prináša veľmi užitočný a pomerne obsažný mlynársky terminologický slovník, ale aj rozprávanie o tradičnom znaku mlynárskeho cechu. V ďalších častiach autor nezabúda ani na mlynárske piesne, porekadlá, povesť a zvyky a vnáša tak do svojej práce aj národopisný rozmer. Čitateľa tiež oboznamuje s odrazom mlynárskej tematiky v dielach umelcov - maliarov, hudobníkov, spisovateľov, filmárov. Špecifický je tretí zväzok, ktorý je kompletne venovaný mlynom v Prahe a okolí.

Vydavateľ aj autor si boli od začiatku vedomí, že ani tak obsiahle dielo nedokáže zachytiť každý vodný mlyn, ktorý v Čechách fungoval, a ktorý sa viac či menej zachoval v akej-takej podobe do dnešných čias. Veď ešte na začiatku 30. rokov 20. storočia sa podľa štatistík nachádzalo na území Čiech sedemtisíc fungujúcich mlynov, pričom sa už nespomínali zaniknuté mlyny, ktoré však J. Klempera tiež často zaznamenáva.

V každom prípade, taký pozoruhodný objekt v dejinách hospodárskej výroby, akým vodný mlyn nesporne bol, si encyklopedické zmapovanie zaslúži. Nám neostáva iné ako dúfať, že podobného diela sa raz dočkáme aj na Slovensku.

Ochrana zručánin v kultúrnej krajine

Ochrana zručánin v kultúrnej krajine. Lietava : Združenie na záchranu Lietavského hradu, 2006. 146 s. ISBN 80-969477-0-2.

Pri rozčlenení pamiatok s ohľadom na ich technický stav sú to zručániny (medzi nimi i archeologické nehnuteľné pamiatky), ktorých obnova si spravidla vyžaduje veľmi široké zastúpenie špeciálnych profesií.

Od rôznych výskumov pri snahách o komplexné poznanie neraz nesúrodého stavebného komplexu i v superpozícii nad staršou zaniknutou kultúrou až po rôzne zvažovania o osude detailov, ktoré sa časom ocitli v nežiaducich polohách, o miere náznakových rekonštrukcií časti, o dosiahnuteľnej symbióze jednoty želaného nového stavu celku s kritériami múzejných tendencií (prezentácia teoretických rekonštrukcií zaniknutých stavov a tiež drobnej materiálnej kultúry ako súčasť života objektu), o technických i technologických prístupoch na záchranu podmienkami ruiny ohrozených konštrukcií, povrchov i rezov murív, o výtvarných prejavoch a v neposlednom rade o korekciách prostredia v prospech pôsobenia vykonanej obnovy. Nie je tajomstvom, že náčrt širokej škály zainteresovaných, nehládajúc ani na finančné nároky prác, dovoľuje možnosti sklzov do disproporcií.

Je takmer neuveriteľné, že deväť rôznych autorov - M. Bóna, P. Fabian, A. Hoferek, M. Hrčka, V. Kohút, O. Makýš, M. Šimkovic, J. Vlčko a J. Závacký sa spojilo v jednej publikácii, aby po prvýkrát priniesli na Slovensko ucelený pokus odpovedí na mnohé otázky o hradných ruinách. Zvolili si metódu analýzy doterajších prístupov i návrhov riešení pre budúcnosť. Už zo širšieho úvodu je zrejmé, že prevažnú časť zručánin u nás tvoria ruiny hradov. V novoveku opustené, mnohé zámerne zničené, neponúkajúce utilitárne využitie a už dlhodobo trpiace urýchľujúcim sa rozpadom, ale aj u najširšej spoločnosti tvoriace nevyhnutnú súčasť panorámy obce, mesta či voľnej prírody. Ich dnešný

neutešený stav je najväčším dokladom aktuálnosti nevšednej publikácie.

Dozvedáme sa z nej o viac-menej neznámych doterajších snahách o záchranu hradov a ich hodnotení, ale hlavne o možnom smerovaní do budúcnosti, a to od pohľadov na celky až po nevyhnutné technické riešenia detailných úloh. Možno očakávať, že náčrt návrhov jednotlivých problematických riešení vyvolá polemiku so súhlasnými, spresňujúcimi či inými hľadiskami, vychádzajúcimi napríklad z čoraz úspešnejších metód výskumov alebo narastajúcich zdatností technických riešení. Ak by sa aj ťažisko publikácie nepredpokladane zúžilo iba do polohy výzvy a vyvolalo kladnú diskusnú aktivitu teoreticky i prakticky zainteresovaných, môžeme predmetnú prácu kolektívu považovať za nanajväčš prínosnú.

Andrej Fiala
Bratislava

v článku Posudok od Aloisa Riegla publikuje a krátko analyzuje Rieglov text, ktorý vznikol v roku 1902 pri príležitosti reštaurovania stredovekých nástenných malieb v Kostole Sv. Jána v Brixene. M. Koller sa v článku Experiment s rekonštrukciou a dekonštrukciou v pamiatkovej starostlivosti a reštaurovaní zamýšľa nad pamiatkarskou termi-

Sv. Juraj s drakom a princeznou, nástenná maľba v Martinskej veži v Bregenzi

nológiou a metódami, ktoré sa od čias Aloisa Riegla používajú dodnes.

Poslednú časť, ktorá sa zaoberá vitrážou, uvádza štúdia Ernsta Bachera Clannerove okná od P. Hemmela v opátskom kostole v Nonnbergu. Článok G. Buchingera Neskorostredoveké výzdobné programy v západnom Rakúsku s podtitulom Príspevok k výskumu vitráží sa tiež zameriava práve na tento spôsob výzdoby. Sklomalbám malého formátu, ktoré nevyplňali celý rám, ale bývali vsadené do priezračnej sklenej tabuľky, sa venuje Ch. Wolf v článku Okrúhle a kabinetné tabule od neskorého 15. do 17. storočia v Rakúsku. Novším vývojom tejto umeleckej techniky sa zaoberá E. Jörg v príspevku Umenie vitráže v 19. a na začiatku 20. storočia v Rakúsku. Tému i prvé číslo časopisu uzatvára E. Oberhaidacher-Herzig a jej stať Stredoveké vitráže, výskum a reštaurovanie – vybrané príklady z činnosti posledných rokov.

Zošíť 2

Toto monotematické číslo časopisu je venované nástenným maľbám Martinskej veže v Bregenzi. R. Madritsch píše v článku Bregenz, Martinská veža a kaplnka o postupnom odkrývaní malieb v priestoroch kaplnky. A. Niederstätter sa kaplnkou zaoberá z historického hľadiska (*pokr. na ďalšej str.*)

v článku Martinská kaplnka v zrkadle písomnej tradície a jej funkcia v rámci rozvoja mesta Bregenz. K ikonografickej stránke veže sa vyjadruje G. M. Lechner, z umeleckohistorického hľadiska a z hľadiska stylistického zaradenia o nástenných maľbách v Bregenzi uvažuje J. Michler. P. Berzobohaty popisuje postup čistenia a konzervovania nástenných malieb v Martinskej kaplnke. História reštaurovania malieb v rokoch 1911 – 1916 Florusom Scheelom st. sa zaoberá M. Koller. R. Koch zhŕňa výsledky stavebno-historického výskumu Martinskej veže z rokov 1997 – 1998. Na záver je zaradená farebná obrazová príloha prezentujúca cyklus fresiek v kaplnke Martinskej veže v Bregenzi.

Zožit 3-4

S. U. Krause začína toto dvojčíslo časopisu štúdiou venovanou umeleckohistorickej rekonštrukcii stredovekého augustiniánskeho Kláštora sv. Doroty vo Viedni, ktorý pôvodne stál na mieste dnešného aukčného domu Dorotheum. J. J. Böker pokračuje článkom Neskoro gotická prestavba kostola kartuziánskeho kláštora v Gaminu. História barokových skleníkov a záhrad kláštora v Zwettli približujú

Skleníky v kláštore Zwettl, pohľad z juhozápadu, detail olejomalby z roku 1689

M. Treberspurg a B. Chiba. Záhrady prešli v minulom roku revitalizáciou a boli čiastočne sprístupnené verejnosti. V téme sakrálnej architektúry ďalej pokračuje W. Kalina v štúdiu Kaplnka sv. Brigity vo Viedni. Kaplnka stojí na Forsthausplatz v 20. viedenskom obvode a postavil ju Filiberto Luchese ako svoju prvú úlohu vo Viedni. M. Döberl publikuje nové poznatky o soche Jána Nepomuckého, ktorá (*pokr. na ďalšej str.*)

Glosy odbornej literatúry v maďarskom jazyku

MEZŐ, András: Patrocíniumok a középkori Magyarországon. Budapest : METEM, 2003. 546 s. ISBN 963-8472-78-2. (Patrocíniá v stredovekom Uhorsku) Sign. 28.915

V roku 1996 A. Mező vydal knihu A templomcím a magyar helységnevekben (11. – 15. század) [Patrocíniá v uhorských miestnych názvoch (11. – 15. storočie)], v ktorej sa venuje uvedenej problematike z jazykovedného hľadiska, analyzuje historické pramene, zaoberá sa typmi cirkevných stavieb (kaplnky, farské kostoly, kláštorné kostoly a pod.), motívmi výberu patrocínií a i. O sedem rokov neskôr vydal predkladanú knihu encyklopedického charakteru, ktorá dopĺňa prvú vedeckú publikáciu.

Patrocíniá, ktoré sa vyskytovali v stredovekom Uhorsku (bez prívlastku svätý), sú tu radené abecedne. O každom patrocíniu je krátka charakteristika, deň sviatku, prípadne uhorské špecifiká. Potom nasleduje abecedný zoznam lokalít, v ktorých sa dané patrocínium v stredoveku vyskytovalo. Lokality, v súčasnosti sa nachádzajúce už mimo hraníc Maďarska, sú rovnako uvádzané maďar-

ským miestnym názvom, ale v zátvorke sú uvedené aj ich súčasné cudzojazyčné názvy. Ľahšiu orientáciu spresňuje uvádzanie historickej župy, v ktorej sa lokalita nachádzala. V každom hesle sú spomenuté roky, z ktorých údaje o patrocíniu pochádzajú. Tieto sú často uvádzané v origináli z prameňa (v latinčine) a v zátvorke za nimi zdroje informácií v skratke.

Kniha je veľmi užitočným pomocníkom, podáva stručný prehľad o výskyte patrocínií v stredovekom Uhorsku. V miestnom registri sa lokality vyskytujú iba v maďarčine, preto je potrebné pri hľadaní údajov poznať maďarský historický ekvivalent slovenského miestneho názvu.

Művészettörténet - Műemlékvédelem VII. Koldulórendi Építészet a Középkori Magyarországon. Budapest : Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1994. 656 s. ISBN 963-7143-37-8.

(Dejiny umenia - ochrana pamiatok VII. Architektúra žobravých reholí v stredovekom Uhorsku) Sign. 29.238

V poradí siedmy zborník predchodcu súčasného Úradu na ochranu kultúrneho dedičstva tvoria príspevky z konferencie venovanej výskumu architektúry mendikantských reholí v stredovekom Uhorsku konanej ešte v roku 1988 v Segedíne. Účelom zostavovateľov bolo publikovať výsledky archeologických výskumov a pamiatkových výskumov za posledné desaťročia súvisiace so skúmanou problematikou.

V úvodných štúdiách dominujú všeobecné otázky ako šírenie žobravých reholí v Európe a Uhorsku (E. Fügedi), európska architektúra žobravých reholí (G. Entz), výskum architektúry žobravých reholí v Maďarsku (I. Valter), architektúra žobravých reholí v Uhorsku (E. Marosi) či stredoveké kostoly žobravých reholí v Chorvátsku (D. Vukičević-Samaržija). Konkrétne výsledky vedeckého výskumu tvoria ťažisko ďalších príspevkov. A. Kralovánšzky sa venoval mendikantským rehoľiam v Stoličnom Belehrade a vo Vesprímskej župe, L. Vándor výskumu františkánskych kláštorov v župe Zala, K. H. Gyürky stredovekým kláštorom dominikánskej rehole v Budíne, J. Altmann výskumom františkánskych kostolov a kláštorov v Starom Budíne a na budínskom hra-

de. Klariský kláštor v Starom Budíne je ústrednou témou štúdie V. Bertalan. Poznámky k stavebným dejinám františkánskeho kostola a kláštora v Šoprone publikoval Gy. Bartos. A. Haris skúmala stavebné dejiny dominikánskeho kláštora vo Vasvári, G. Kárpáti a Gy. Székér františkánske a dominikánske kláštory v Páťkostolí, E. Nagy františkánsky kláštor observantov v Ozora a G. Buzás františkánsky kláštor v Paksi. Predmetom výskumu G. Buzása, J. Lászlóvszkého, Sz. Pappa, Gy. Székéra a M. Szóke bol františkánsky kláštor vo Višehrade. V zborníku sú prezentované aj výsledky najnovších vedeckých výskumov súvisiacich s opátstvom vo

Vértesszentkereszt počas prítomnosti dominikánov (É. K. Mezősiné), so stredovekými stavebnými dejinami františkánskeho kláštora v Košiciach (J. Krcho, Gy. Székér), s výskumom františkánskeho kláštora v Blatnom Potoku (K. J. Dankó, Gy. Székér) a v Nyírbátor (P. Németh, T. Balázsik), so stredovekým františkánskym kostolom a kláštorom v Gyula (I. Szatmári), so stavebnými dejinami františkánskeho kláštora v Szécsény do konca 17. storočia (J. G. Lászay), či s kapucínskym kláštorom a kostolom v Óváre (P. Lővei). Predbežné závery z výskumu františkánskeho kostola konventuálov vo Várade zverejnil T. Emődi. Podobne Zs. Lukács predbežné závery z výskumu františkánskeho kláštora v Dolnom meste v Segedíne.

Obsah a resumé sú v nemčine aj v angličtine. V zborníku je zaradený aj menný, miestny a predmetový register.

TÖRÖK, Gyöngyi: Gótikus szárnyasoltárok a középkori Magyarországon. Állandó kiállítás a Magyar Nemzeti galériában. Budapest : Magyar Nemzeti Galéria, Kosuth Kiadó, 2005. 144 s. ISBN 963-09-4611-4.

(Gotické krídlivé oltáre v stredovekom Uhorsku. Stála expozícia v Maďarskej národnej galérii) Sign. 29.128

Publikácia vydaná Maďarskou národnou galériou o stredovekých krídlivých oltároch je rozdelená na tri časti – štúdiu, obrazovú časť a katalóg.

V úvodnej štúdií sa autorka podrobne zaoberá vývojom krídlivých oltárov, ktoré vznikli v 15. alebo na začiatku 16. storočia. Väčšina pochádza z územia Slovenska: *Banská Štiavnica*, Banský Studenec, Bardejov, Bzenov, *Čerín*, *Dobrá Niva*, *Hervartov*, Hronský Beňadik, *Košice*, Levoča, *Liptovská Sielnica-Liptovská Mara*, Liptovský Mikuláš-Okoličné, *Liptovský Ondrej*, *Lúčky (pri Kremnici)*, *Lubica*, Martin, *Mošovce*, Očová, *Radatice-Radačov*, *Rokycany*, *Sabinov*, *Spišské Podhradie-Spišská Kapitula*, Svätý Anton, Svätý Jur, *Trenčín*, *Veľký Slavkov* – lokality označené kurzívou sa uvádzajú aj v katalógu. Okrem toho autorka stručne opísala aj spôsob nadobudnutia a „cestu“

oltárov do Maďarskej národnej galérie, kde bola expozícia týchto oltárov inštalovaná v roku 1979 a odvtedy sa neustále dopĺňa o reštaurované diela zo zbierok.

Prílohu tvorí výberová bibliografia, chronologický zoznam oltárov a miestny register.

stojí vo viedenskej Museumsquartier. Podľa novoobjavených dobových dokumentov socha, ktorá bola podľa nápisu na podstavci datovaná do roku 1760, vznikla v roku 1862 a nahradila staršiu sochu, ktorá bola prenesená do Kladru nad Labem v Českej republike. Autorom sochy vo Viedni je Anton Dominik Fernkorn.

R. Franz sleduje v článku Gottfried Semper a úžitkové umenie – teória a prax vzťah medzi Semperovým teoretickým dielom z oblasti dekoratívneho umenia a realizovanými dielami. O úlohe sochárov v službách c. k. vojenského spravodajstva v prvej svetovej vojne píše A. H. Zajic. A. Pötschner a E. Wiener spracovali písomnú pozostalosť po Lilith von Förster, rodennej Langovej, ktorá inšpirovala Oskara

Filiberto Luchese, Kaplnka sv. Brigity vo Viedni

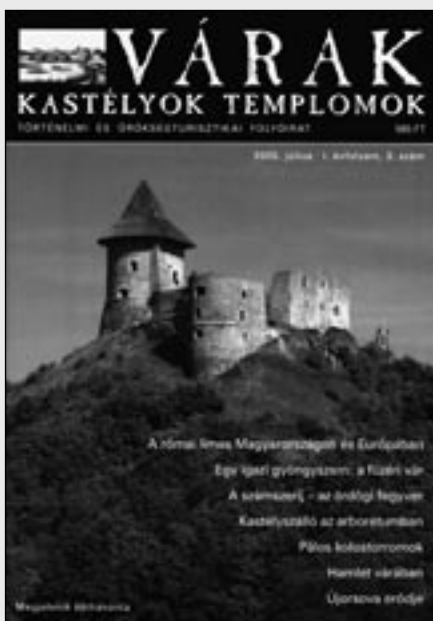
Kokoschku pri písaní básne *Träumen Knaben* a zvečnil ju na ilustrácii k tejto básni ako Dievča Li. Pozostalosť obsahuje približne 1500 dokumentov a korešpondencie, ktoré približujú život kultúrnej elity Viedne na prelome 19. a 20. storočia. Na záver dva príspevky o praktickej pamiatkovej starostlivosti. O primárnych úlohách inštitucionálnej pamiatkovej starostlivosti v Salzburgu píše I. Wladerdorff a vývoj pamiatkovej starostlivosti v USA približuje B. Maldoner.

Lucia Porubská
Archív PÚ SR Bratislava

VÁRAK, KASTÉLYOK, TEMPLOMOK. TÖRTÉNELMI ÉS ÖRÖKSÉGTURISZTIKAI FOLYÓIRAT (Hrady, kaštiele, kostoly. Periodikum zamerané na turistiku po historických pamiatkach a kultúrnom dedičstve)

ISSN HU 1786-7150, 2005, roč. 1, č. 1-6

Na trhu s printovými médiami sa v Maďarsku roku 2005 objavil nový celofarebný obrázkový časopis zameraný na turistiku po historických pamiatkach a kultúrnom dedičstve. Vydavateľ Talma Bt., z poverenia Vydavateľstiev CompAlmanach a Talma, sa rozhodol uverejňovať najnovšie vedecké poznatky odborníkov, rovnako ako aj zážitky cestovateľov ilustrované množstvom fotografií, máp a kresieb. Jeho cieľom je osloviť širokú laickú verejnosť a predstaviť jej hodnoty, tradície a kultúrne dedičstvo predkov. Geograficky sa články neobmedzujú len na Maďarsko, resp. historické Uhorsko. Prekračujú dokonca hranice Európy.

Časopis má päť stálych rubrik:
 Műhely [Dielňa] - vedecké články, výsledky výskumov
 Krónika [Kronika] - vojenské dejiny, dejiny každodennosti, biografie, pramene
 Útikalauz [Turistický sprievodca] - cestopisy, túry, turistika po kultúrnych pamiatkach
 Galéria [Galéria] - fotografie, dobové vyobrazenia, kresby
 Kaleidoszkóp [Kaleidoskop] - aktuality, podujatia, správy, reportáže, hádanky.

Vzhľadom na skutočnosť, že časopis nedosahuje úroveň odborného periodika a je určený pre laikov, rozhodli sme sa podrobne nevenovať jednotlivým príspevkom. Z uvedeného dôvodu uvádzame len preklady nadpisov článkov, ktoré sa týkajú pamiatkových objektov na našom území.
 (pokr. na ďalšej str.)

SISA, József: Steindl Imre. Az építészet mesterei. Ed. János Gerle. Budapest : Holnap Kiadó, 2005. 207 s. ISBN 963-346-696-2.
 (Imre Steindl) Sign. 29.131

Architekt a reštaurátor Imre Steindl patrí medzi najvýraznejšie osobnosti obdobia historizmu 19. storočia v Uhorsku. Dosiaľ o ňom a jeho diele nebola vydaná súhrnná monografia. Autor, historik umenia József Sisa sa opiera o publikované štúdie, dobové záznamy, články a s témou súvisiace výstavy, ale využíva aj doteraz nepublikovaný materiál. Rovnako sa v knihe objavili niektoré ešte neuverejnené archívne kresby a fotografie.

Imre Steindl (1839 – 1902) študoval v Budapešti a Viedni. Jeho meno sa spája predovšetkým s budapeštianskym parlamentom, ktorý navrhol a realizoval. Pôsobil ako univerzitný profesor na budapeštianskej polytechnike. Venoval sa aj obnove pamiatok. Na Slovensku projektoval pohrebnú kaplnku Andrášiovcov v Trebišove (nerealizované) a kaštieľ Rakovských v Kočovciach. Podľa jeho návrhov boli obnovované nasledovné objekty: Starý a Nový zámok v Banskej Štiavnici, Dóm sv. Alžbety v Košiciach, Kostol sv. Egídia v Bardejove a Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Spišskej Novej Vsi.

Okrem životopisu a analýzy diela zaradil autor do publikácie aj hodnotenia Steindlovoho diela jeho súčasníkmi (Károly Csányi, Marcell Komor Ezrey, Károly Lyka, Ernő Foerk, Miksa Róth). Nechýba samozrejme ani zoznam diel, bibliografia a súhrn v angličtine.

A történelmi Magyarország atlasza és adattára 1914. Pécs : Talma Kiadó, 2005. 246 s. ISBN 963-85683-6-4.
 (Atlas a údaje o historickom Uhorsku z roku 1914) Sign. 29.138

Na základe výsledkov sčítania obyvateľstva v roku 1910 vydala Štátna tlačiareň No štyri roky neskôr mapu geograficko-administratívneho členenia Uhorska v mierke 1 : 900 000. S použitím tejto mapy Dr. László Zentai s poslucháčmi Univerzity Lóránda Eötvösa (Eötvös Lóránd Tudományegyetem) vypracoval opravenú a doplnenú mapu Uhorska. V publikácii sa nachádzajú aj mapové zobrazenia Uhorska podľa hustoty obyvateľstva, rozšírenia národov a jazykov, náboženského vyznania a mapa železníc. V textovej časti sú prehľadne do tabuľky usporiadané základné údaje o župách a mestách a miestny register. Okrem maďarského miestneho registra obsahuje kniha cudzojazyčné miestne registre - chorvátsky, nemecký, rumunský, srbský a slovenský. O úspechu diela svedčí už tretie vydanie knihy v priebehu štyroch rokov. Obsah a nadpisy sú uvádzané v päťjazyčnej mutácii (aj v slovenčine).

Henrieta Žažová
 Archív PÚ SR Bratislava

Glosy z časopisu Ochrana Zabytków (Ochrana pamiatok)

ISSN 0029-8247, 2004, č. 3-4

SZMYGIN, Bogusław: Wspólczesne problemy ochrony miasta historycznego Kazimierz Dolny nad Wisłą, s. 7-28.

(Súčasný problém pamiatkovej ochrany historického mesta Kazimierz Dolny nad Wislou)

Niekoľko rokov prebiehajúci proces politickej a hospodárskej transformácie v Poľsku sa v istom období dotkol aj sféry ochrany pamiatkového fondu. Prvoradou úlohou sa stala ochrana poľských historických miest. Tento problém bol v Poľsku vždy veľmi komplikovaný a nikdy sa nedočkal jednoznačného stanoviska. Súčasná doba priniesla nové ohrozenia, ktoré často vedú k zničeniu pamiatkových hodnôt viacerých miest, čo sa stalo aj v Kazimierzi Dolnom. Autor podrobne popisuje vznik mesta a jeho urbanistický rast. Vzhľad mesta výrazne poznačili dve svetové vojny

a po roku 1945 ostalo zruinované. V priebehu 70. a 80. rokov 20. storočia sa realizovalo niekoľko komplexných programov obnovy. Každý ponechal „svojský“ výsledok a mesto začalo plniť funkciu skôr turistickú a výletnú atrakciu. Nové právne nariadenia, ktoré určujú zodpovednými za stav kultúrnych pamiatok vlastníkov a užívateľov nehnuteľností, priniesli nové komplikácie. Autor zastáva názor, že kľúčový význam v systéme ochrany historického mesta má jeho podrobný územný plán, dôsledná konzervátorská starostlivosť a schválený rozpočet na ochranu pamiatok. Výsledkom podrobnej analýzy súčasné-

ho stavu mesta sú: 1) v meste sa podarilo uchovať jeho historický charakter, ale iba za štátne peniaze, teraz nastal čas zabezpečenia financií aj z iných zdrojov; 2) stav mesta je prispôsobený rozvoju masovej turistiky a historická hodnota prostredia tvorí jeho pozadie, pamiatkari upozorňujú na dopad takéhoto vývoja a snažia sa ho obmedziť; 3) príčiny a charakter prebiehajúcich procesov (masový turizmus a neplnenie vlastnej funkcie mesta pre tam žijúcich obyvateľov) prinášajú do mesta jeho nefunkčnosť, chaotickú výstavbu novotvarov, nedostatočnú komunikačnú sieť a pravdepodobný postupný zánik génia loci.

ROGAL, Robert – FILIP, Maciej: Założenia i problemy realizacji projektu ochrony zabytków starego Kairu, s. 29-41.

(Predpoklady a problémy počas realizácie projektu obnovy historickej Káhiry)

Článok je správu o spolupráci medzinárodných (v tom aj poľských) tímov odborníkov pri záchrane mesta a jeho pamiatok. Vládny program obnovy a záchranu, podporovaný UNESCO, okrem iného určuje v meste vytvorenie zóny ochrany národného dedičstva a spracovanie databázy údajov o kultúrnych pamiatkach. Projekt si vyžaduje aj reguláciu urbanistického vývoja celej oblasti s prihliadnutím na jej pamiatkové hodnoty. Nevyhnutné bude taktiež vykonanie výskumov v pamiatkových zónach ako aj v jednotlivých pamiatkových objektoch. Okrem obnovy projekt zahŕňa tiež zakonzervovanie objektov ako aj ich adap-

Číslo 1

Hrady a kaštiele Rákóciovcov 1. časť (Zborov)

Hrady na mapách 1. vojenského mapovania (Komárno)

Hrad Slanec

Túry po hradoch Horného Uhorska 1. časť (Šomoška, Fiľakovo, Krásna Hôrka, Turňa, Parič, Čičava, Brekov, Jasenov)

Výlet na hrad Šalgov a Šomoška

Číslo 2

Dva litavské hrady (Čabrad', Litava)

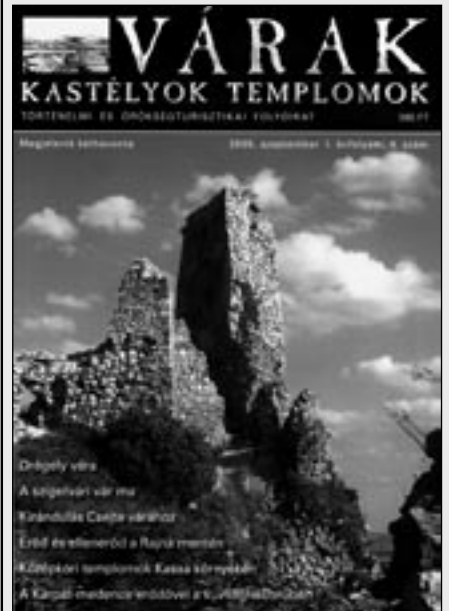
Hrady a kaštiele Rákóciovcov 2. časť (Borša, Lednica, Lietava, Likava, Kežmarok, Oravský hrad)

Túry po hradoch Horného Uhorska 2. časť (Starhrad, Strečno, Budatín, Hričov, Súľov, Považská Bystrica, Trenčín)

Číslo 3

Zámok v Bytči

Túry po hradoch Horného Uhorska 3. časť (Nitra, Gýmeš)

Číslo 4

Oborné pevnostné systémy v Karpatskej kotline počas druhej svetovej vojny 2. časť. Československé bunkre

Stredoveké kostoly v okolí Košíc

(Svätuša, Streda nad Bodrogom, Bara, Čečejevce, Moldava nad Bodvou, Turňa nad Bodvou)

Výlet na čachtický hrad

Číslo 5

Spomenka na Elemira Soósa

Výlet na beckovský hrad

Číslo 6

Výlet na Spišský hrad

Autormi článkov sú vysokoškolskí pedagógovia, odborní pracovníci vedeckých a kultúrnych inštitúcií a amatérski bádatelia. Základné informácie o časopise možno nájsť aj na webovej stránke www.varlap.hu.

Henrieta Žažová
Archív PÚ SR Bratislava

táciu pre nové využitie. Egyptskej strane projekt ukladá organizačné zabezpečenie obnovy a vytvorenie výkonných služieb a mechanizmov, ktoré dovoľia zrealizovať ciele ustanovené v projektoch. Dôležitou úlohou bude taktiež presvedčenie miestnej komunity k aktívnej účasti pri obnove a konzervácii súkromných budov, ako aj získanie záujmu verejnosti o výsledky úsilia pamiatkarov. Poľskí reštaurátori realizujú v meste obnovu nástennej maľby v Dome Sitt Wajilli, ktorá je zapísaná v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

PAJAK, Marta: Wzmocnienie fundamentów zabytkowego pałacu biskupa Erazma Ciołka na krakowskim Starym Mieście przy zastosowaniu technologii mikropali, s. 44-50. (Upevnenie základov pamiatkového paláca biskupa Erazma Ciolka v krakovskom Starom Meste pri použití technológie mikropilotáže)

Článok prezentuje realizáciu upevnenia základov budovy paláca z dôvodov zmeny jej ďalšieho využitia. Objekt bude sídlom galérie starého poľského umenia Národného múzea v Krakove. Popri stavebno-historickom vývoji paláca prezentuje autor jeho súčasný stavebno-technický zvähľad. Počas realizovanej mikropilotáže vykonali poľskí odborníci zosilnenie a prestavbu pôvodných základov paláca.

JANCZYKOWSKI, Jan: Zarys historii badań i konserwacji zabytków architektury obronnej w Polsce, s. 51-63. (Náčrt dejín výskumov a obnovy pevnostnej architektúry v Poľsku)

Počiatky výskumov tohto druhu architektúry siahajú v Poľsku do 18. storočia. V roku 1788 bol vykonaný prvý súpis, ktorý obsahoval náčrty a popis objektov. Jeho význam v ďalšom období rapídne vzrástol z toho dôvodu, že nastal čas, v ktorom niektoré staršie objekty boli značne prestavané pre svoj „zlý zvähľad“. Nasledujúca súpisová akcia sa konala v roku 1844, kedy bola vykonaná revízia 79 zámkov v Poľskom kráľovstve. Popri pretrvávajúcej snahe o ďalšiu evidenciu pevnostnej architektúry sa sporadicky vy-

Rudno, Ruiny zámku Tenczyn zo 14. storočia

konával aj jej odborný výskum. Pamiatky sa však v tomto období nedočkali svojej obnovy. Až v 80. rokoch 19. storočia pred pristúpením k obnove zámku Wawel v Krakove boli vykonané merania, stavebno-historické výskumy, inventarizácia objektov a fotografická dokumentácia. Tento výskum umožnil včleniť do pripravovaných projektov obnovy nájdené autentické renesančné kamenárske články. V poľskej odbornej literatúre sa objavujú až na začiatku 20. storočia monografie k jednotlivým pevnostným systémom, ktoré citujú výskumy z predchádzajúcich období. Na vysokých školách boli zriadené špecializované ateliéry, ktoré pripravovali odborníkov pre výskum pamiatok. V medzivojnovom období vzniklo veľa monografií k jednotlivým objektom. Najvýznamnejšou je monumentálna práca Alexandra Króla, ktorá popisuje celkový vývoj problematiky v Poľsku od hradísk po zámky 18. storočia, ako komplexne poňaté vojenské staviteľstvo Kongresového kráľovstva. V závere článku autor podrobne prezentuje najnovšiu poľskú literatúru skúmanej problematiky.

MRÓZ, Janusz A.: Sentymentalno-krytyczne spojrzenie na warszawskie pomniki, s. 99-113. (Sentimentálno-kritický pohľad na varšavské pomníky)

Jedinečný pohľad varšavského historika umenia a reštaurátora na fungovanie mesta a jeho námestia s dnes už odstránenými pomníkmi. Na druhej strane skúma, ako „sa cítia“ v historickom prostredí novovzniknuté umelecké diela. Podrobne popisuje výskyt pomníkov zobrazujúcich postavy na koňoch. Podáva históriu a peripetie najvýznamnejších pomníkov, napr. pomník F. Chopina od vypísania súťaže, zhotovenia návrhov, osudov pomníka v čase prvej svetovej vojny až po jeho sláv-

nostné odhalenie v roku 1926. Hneď na začiatku druhej svetovej vojny, ešte v roku 1939, bol pomník zničený a z pôvodného sa zachovala iba hlava. Až v roku 1958 sa konalo znovuoživenie kópie predvojnového predlohy. Na príklade varšavských pomníkov autor podáva svoj názor na tému kópia a originál umeleckých diel. Polemizuje s medzinárodnými dohovormi a chartami z oblasti ochrany kultúrneho dedičstva prijatými Poľskom. Článok dopĺňajú historické fotografie.

Varšava, Pomník F. Chopina, r. 2005

HANDKE, Kwiryna: Nazewnictwo miejskie – świadek epoki i cenny zabytek, s. 115-126. (Mestské názvoslovie – svedok doby a vzácna pamiatka)

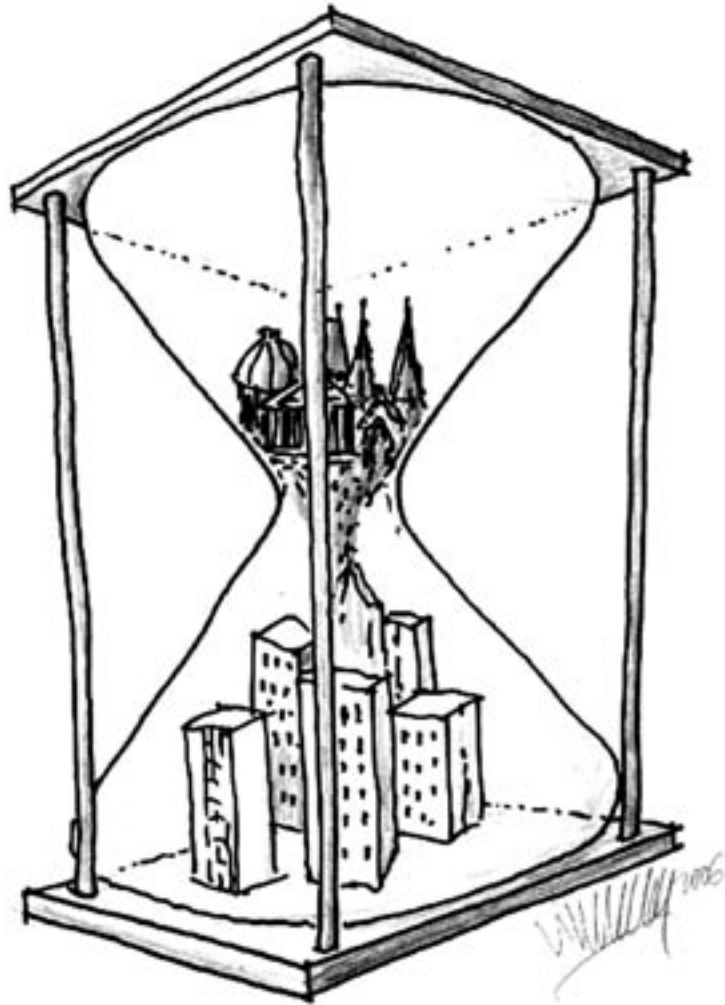
Spoločenský priestor ako neformálny kultúrny systém je spojený s mestským organizmom – reálnym topografickým priestorom, kde pôsobia a existujú jeho obyvatelia. V úzkom spojení ostáva vytváranie a fungovanie názvoslovie ako integračného prvku celého mestského systému. Názvy objektov z jednej strany odzrkadľujú reálne územie a z druhej popisujú konkrétny priestor. Názvoslovie určuje v urbanizme mesta priestory (centrum, mestské časti, sídliská, parky), traktý (aleje, ulice, cesty, bulváre, nábrežia, pasáže), body (námestia, trhoviská, mosty, stanice). Odborný výskum mestského názvoslovie bol vykonaný len v niekoľkých vybraných mestských lokalitách – Varša-

va, Lublin, Kielce, Krakov. Vďaka nemu mohla autorka štúdie porovnávať vznikajúce súvislosti medzi teritoriálnym vývojom mesta a formujúcim sa názvoslovím. Štúdiu napísala jazykovedkyňa z Inštitútu slavistiky Poľskej akadémie vied.

HOLLY, Grazyna: Zabytkowe cmentarze chrześcijańskie w Bieszczadach, s. 179-188.

(Historické kresťanské cintoríny v Bieszczadoch)

Článok prezentuje výsledky výskumu vykonaného v rokoch 1989 – 1992 v 18 zachovaných gréckokatolíckych cintorínoch. Podľa archívnych dokumentov bolo v oblasti vyše 50 cintorínov, z čoho 22 celkom zaniklo a 12 sa zachovalo v torzovitej podobe. Autorka vyslovuje názor, že v tejto oblasti existovali cintoríny iba pri kostoloch. Kostoly, ktoré boli hlavne drevené, vyžadovali počas svojej existencie dve až tri prestavby (požiare, prístavby). V prípade celkového zničenia kostola nový postavili na rovnakom mieste. Cintoríny preto nemerili svoje miesto a zväčša sa iba rozrastali za oplotenie kostola. Podľa vykonaného výskumu autorka podrobne popisuje pieskovec a drevené ohrady a oplotenia cintorínov, zeminové hroby s kamennými, drevenými alebo železnými krížmi, komunikačný systém a rozdelenie plôch cintorínov do sektorov, náhrobníky, kaplnky, krypty, kostnice a zeleň v jednotlivých lokalitách.

Ako ide čas

Berehy Górne, pohľad na cintorín pri kostole

NICIŃSKI, Kazimierz – SALACIŃSKI, Krzysztof: Ochrona dziedzictwa kultury Iraku w ramach polskiej misji stabilizacyjnej, s. 155-176.

(Ochrana kultúrneho dedičstva Iraku v rámci poľskej stabilizačnej misie)

Článok publikovaný v časopise Ochrana zabytków vznikol ako reakcia poľskej strany na niektoré články publikované najmä v britskej tlači (Tanky v Babylone, starovekej kolíske civilizácie). Pracovníci poľskej stabilizačnej misie pôsobia v Iraku už niekoľko rokov. Od roku 2003 pôsobili na území historickej Mezopotámie, kde ochraňovali aj jej pamiatky. V roku 2004 vypracovali inventarizáciu kultúrnych pamiatok Babylonu a pripravili harmonogram odovzdávania terénov vojenského tábora miestnym úradom. Na

tejto úlohe spolupracovali s americkou vojenskou misiou ako aj s predstaviteľmi irackého Ministerstva kultúry. Poliari vypracovali niekoľko zásadných materiálov týkajúcich sa oblasti, kde pôsobili. Obsahovali najmä údaje o stave kultúrnych pamiatok pred zahájením vojenskej misie, podrobné mapy, letecké zábery, výsledky obhliadky v teréne, ako aj záznamy o konzultáciách s miestnymi predstaviteľmi irackej ochrany pamiatok. Odborníci z misie v úzkej spolupráci s irackou stranou zabezpečili oplotenie významných archeologických lokalít, navrhli a podieľali sa na obnove niektorých kultúrnych pamiatok, pomohli pri vzdelávaní irackých pracovníkov.

*Halina Mojžišová
Knížnica PÚ SR Bratislava*

Konferencia pri príležitosti 55. výročia vzniku Pamiatkového úradu SR

V dňoch 25.–26. septembra 2006 sa na Štrbskom Plese vo Vysokých Tatrách konala konferencia pri príležitosti 55. výročia vzniku Pamiatkového úradu SR. Mnohí z nás majú ešte v živej pamäti 50. výročie Pamiatkového ústavu a je na neuverenie, že odvtedy uplynulo už päť rokov. Tentoraz sme nespomínali na roky spred pol storočia, ale na veľmi aktuálnu zmenu v legislatíve, ktorá najvýraznejšie zasiahla naše pamiatkarske životy.

Vysoké Tatry nás privítali krásnym babím letom a príjemnosť chvíle ešte zvyšovali žiarivé úsmevy srdečne sa vítajúcich kolegýň a kolegov zo všetkých kútov Slovenska. V dave takmer 140 účastníkov bolo však aj veľa nových mladých tvárí, o ktorých všetci dúfame, že sú budúcnosťou nášho odboru.

Konferenciu otvoril hlavný koordinátor akcie Mgr. Peter Škulavík, ktorý po privítaní hostí i účastníkov odovzdal slovo zástupcovi Ministerstva kultúry SR PhDr. Pavlovi Šimuničovi. Hlavný príhovor predniesla generálna riaditeľka PÚ SR PhDr. Katarína Kosová. Jeho ústrednou témou bolo práve uplynulých päť rokov ochrany pamiatok, peripetie a úskalí, ktoré viedli k premene ústavu na úrad, predpokladané i nečakané problémy, ktoré táto zmena so sebou priniesla, ale aj úspechy, ktoré sprevádzali našu prácu.

Ing. Kristína Markušová, riaditeľka KPÚ Košice, orientovala svoj príspevok viac ľudsky a snažila sa ukázať, čo možné i nemožné sa očakáva od pamiatkara nového typu, pamiatkara – úradníka. Okrem správneho vedenia správneho konania musí zvládať písanie zápisnice na menze, musí sa vyznať v tlačnici, nesmie zosťat' v odbornej práci a v plnení PHÚ 1. Je dobré, keď svoje poznatky prezentuje na odborných fórach a popri tom všetkom si nájde čas aj na prepotrebnú osvetu.

Riaditeľka KPÚ Trenčín PhDr. Eva Gazdíková nešetrila chválou a vytiahla najvydarenejšie pamiatkové akcie - kostoly v Porube, Tužinej, Bojniciach, Skačanoch, Barborin palác, rotundu, Katov dom, mestskú vežu a kláštor piaristov v Trenčíne, park v Lednických Rovniach i nálezy v MPR Trenčín. Na záver sa nevyhla „slávnej“ kauze Trenčiansky hrad, ktorá našim kolegom nepridáva na veselosti a skúsenosti s Najvyšším súdom by iste ozeleli.

Svojou srdcovkou - drevenou sakrálnou architektúrou a jej nomináciou do

UNESCA, začal rozprávanie o KPÚ Žilina jeho riaditeľ Ing. Miloš Dudáš, CSc. Spomenul najznámejšie, najväčšie i najvydarenejšie investičné akcie – Kaplnku sv. Michala na Orave, Národný dom v Martine, nástenné maľby v Martinčeku i peripetie s výstavbou závodu KIA. S ironickým humorom predstavil niekoľko nových „inšpiratívnych“ sôch a fontán. Z plánov do budúcnosti pripomenul obnovu budatínskeho zámku a bytčianskeho kaštieľa.

Riaditeľka KPÚ Nitra Ing. Anna Valčeková vsadila na čísla a podrobne predstavila úspechy nitrianskych pamiatkarov. Z najvýznamnejších pamiatkových obnov vyzdvihla pevnostný systém Komárna, skalné obydlia v Brhlovciach, nitriansky hradný komplex, Arborétum Mlyňany, kostolíky v Dražovciach, Párovciach, Bíni, Diakovciach, či kaštieľ v Močenku. Tienistú stránku predstavoval Areál Mlyny v Nitre, ktorý si vyžiadal rúzne zakročenie pamiatkarov.

Problémy KPÚ Banská Bystrica symbolicky vyjadril riaditeľ PhDr. Miroslav Sura rozpitvaním prípadu Kláštora dominikánov v Banskej Štiavnici, ktorý ohrozuje výstavba polyfunkčného objektu s hotelovým komplexom. Pripomenul tým naliehavosť témy vzniku novej architektúry v pamiatkových územiach, ktorá trápi kolegov aj v iných krajoch a pri ktorej dochádza ku konfrontácii aj s pamiatkovým centrom.

Riaditeľka KPÚ Trnava Ing. arch. Gabriela Kvetanová sústredila svoju pozornosť na obnovu kaštieľov a parkov - Dobrá Voda, Voderady, Senica. Zarážajúci bol prípad kaštieľa v Bučanoch, ktorý je priam návodom, ako beztriestne rozobrať kultúrnu pamiatku. Bokom záujmu stojí zatiaľ aj hlohovecký zámok. Zdá sa, že bezmocnosť pamiatkarov je bežná aj v novom právnom prostredí.

Príspevku riaditeľky KPÚ Prešov PhDr. Márie Polákovej naozaj nechýbalo nič. Boli v ňom čísla i ľudský rozmer, a

hlavne množstvo príkladov dobrej obnovy - prešovská synagóga, domy a chrámy Levoče a Spišskej Soboty, drevené kostolíky, nástenné maľby v Jakobovoch a Veľkej Lomnici, kaplnka v Červenom Kláštore, zvonica v Strážkach atď. Za zmienku stáli i dve ceny Europa Nostra. Problémom, ktoré iste nechýbajú ani Prešovu, sa v tejto slávnostnej chvíli radšej vyhla.

Kolo riaditeľských referátov ukončil riaditeľ KPÚ Bratislava PhDr. Peter Jurkovič. Pri jeho slovách si mnohí vydýchli, že „nepamiatkarčia“ v našom hlavnom meste, lebo pri jeho ochrane pamiatkari „ťahajú za kratší koniec“ (cit.). Pri nepríjemných slovách pôsobil ako hojivý balzam na dušu pamiatkara - bádateľa videofilm o vykopávkach v Kopčanoch, ktorý v pozadí sprevádza reč pána riaditeľa a dodával nádej, že naša práca prináša aj veľké výhry.

Blok odborných príspevkov otvorili Mgr. Ilona Cónová a PhDr. Ingrid Gajdošová z PÚ SR Bratislava. Najprv I. Cónová oboznámila prítomných s projektom VITRÁŽE. Na jeho začiatku bola pasportizácia vitráží v teréne, na ktorej sa zúčastňovali aj

odborní pracovníci z KPÚ, za čo im bola vyjadrená vďaka. Vytvorili 2 800 evidenčných listov, ktoré sa stali podkladom pre výberový katalóg. Výsledkom umeleckohistorického a archívno-historického bádania sú odborné štúdie, v ktorých sa preferuje konkrétna tvorba na Slovensku, a ktoré budú ešte t. r. publikované v reprezentatívnej publikácii Vitráže na Slovensku. I. Gajdošová prezentovala konkrétne výsledky výskumnej úlohy. V krátkom referáte sa jej podarilo zhrnúť všetky obdobia i štýly typické pre slovenské vitráže. Autori rozlíšili štyri vývojové etapy. Z obdobia gotiky zo 14. – 15. storočia sa nám zachovalo len málo vitráží (Červený Kláštor, Pezinok - Myslenice, Bardejov). Ani renesančných a barokových vitráží zo 16. – 18. storočia nie veľa (Orava, Bratislava). Vzostup vitrážovej tvorby zaznamenalo Slovensko i celá Európa v 19. storočí v rámci umelec-

kých štýlov historizmu, secesie a art déco, kedy sa objavili vitráže aj v profánnych objektoch. Domáci slovenskí výtvarníci sa naplno uplatnili pri tvorbe vitráží v 2. polovici 20. storočia. Medzi nimi vynikol najmä V. Hložník.

Osobná zaujatosť a citlivosť v prístupe k téme bola zjavná z príspevku PhDr. Barbory Matákovéj z KPÚ Trenčín. Priblížila nám zážitok z reštaurovania skvelého umeleckého diela z konca 15. storočia - reliéfu Oplakávanie Krista z Bánoviec nad Bebravou.

Nedostatok času nútil Ing. arch. Karola Ďuriana z KPÚ Žilina urýchliť príspevok

Zacharová predstavila obnovy trnavských sakrálnych objektov – paulínskeho kostola, Kostola sv. Mikuláša a kláštora trinitárov. Mgr. Katarína Kľačanská sa zamerala na reštaurátorské akcie v univerzitnom kostole v Trnave a Bazilike Panny Márie Sedembolestnej v Šaštíne. Pripomenula aj zreštaurovanie obrazu A. Muchu z roku 1932 v Thermia Palace v Piešťanoch. Tri etapy obnovy trnavskej mestskej veže a rekonštrukciu meštianskeho domu na Radlinského 3 v Trnave podrobne opísal Ing. Milan Kazimír.

Posledný blok referátov patril KPÚ Košice a jeho najúspešnejším akciám.

Mgr. Jozef Jarokovský analyzoval obnovu Kaplnky sv. Michala a Ing. arch. Radoslav Mokriš priblížil genézu vzniku Zásad ochrany pamiatkovej rezervácie: História Košíc pre budúcnosť.

Druhý deň konferencie sa uskutočnila exkurzia do Letanoviec na archeologickú lokalitu kláštora kartuziánov Kláštorisko – Lapis Refugii. Po areáli vykopávkov previedol účastníkov vedú-

ci archeologického výskumu doc. PhDr. Michal Slivka, CSc. Svoj odborný výklad zameril na dejiny kartuziánov na Spiši a na vývoj skúmaného kláštora. Svoje slovo o prírodnom prostredí a jeho ochrane pridal aj Ing. Dušan Bevilaqua, riaditeľ Správy Národného parku Slovenský raj.

Úspešná akcia opäť potvrdila, že vzájomné stretnutia pamiatkarov a verejná diskusia o spoločných problémoch majú zmysel. V súčasnej teórii o ochrane pamiatok i jej praktickej aplikácii sa nájde veľa tém, ktoré si žiadajú zhodnotenie na spoločnom fóre. Seminára, konferencie a kolokviá, ako aj publikované výstupy z týchto podujatí, sú samozrejmom súčasťou života každej vedeckej disciplíny a pamiatkari majú v tejto oblasti čo doháňať.

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

10. archívne dni v Levoči na tému Dejiny archívov na Slovensku

Výše dvesto archivárov, účastníkov tohtoročného archívneho sympózia, zaplavilo v dňoch 20. až 22. 2006 júna malebné historické mesto Levoča. Jubilejné 10. archívne dni, ktorých hlavným organizátorom bol miestny Štátny archív, boli venované téme Dejiny archívov na Slovensku.

Slávnostné otvorenie bolo spestrené prítomnosťou šermiarov zo skupiny historického šermu Jago. V bohatom programe vystúpilo 18 prednášajúcich, ktorí poslucháčom priblížili históriu jednotlivých archívov i významné osobnosti archivárov.

S prvým referátom na tému dejín archívnej správy od roku 1954 sa predstavil P. Kartous. Historický vývoj štátnych archívov, ktorých počiatky siahajú do 16. storočia, zhrnula J. Hautová. Premenám pobočiek štátnych archívov sa venoval M. Mišovič. E. Vrabcová sa sústredila na Slovenský národný archív a osobnosti, ktoré v ňom pôsobili, napr. J. Barták, J. Watzka, M. Kušík, F. Sedlák, J. Žudel a ďalší. Archív Spišskej stolice v období Bachovho absolutizmu bol hlavnou témou prednášky I. Chalupeckého. F. Žifčák nás zase oboznámil s pôsobením spišských archivárov v 18. a 19. storočí. O histórii archívu Liptovskej stolice hovoril E. Michalko. J. Lukačka sa s poslucháčmi podelil o poznatky o počiatkoch rodových archívov v 13. až 16. storočí.

Viacere príspevky boli venované konkrétnym archívom a ich niekoľkostoročnej histórii. J. Petrovič predstavil bardejovský archív, ktorý prežil aj evakuáciu v roku 1945. Horšie dopadol archív mesta Kežmarok, o ktorom referovala B. Malovcová. Počas evakuácie stratil 1350 kusov archívnych dokumentov. Kremnický archív a jeho výrazné osobnosti P. Križka, M. Matunáka a T. Lamoša nám pripomenula A. Ezrová. „Svoje“ archívy predviedli aj O. Kvasnicová – archív v Topoľčanoch a S. Maňugová – archív v Dolnom Kubíne.

Druhá polovica prednášok bola venovaná špecializovaným a podnikovým archívom. Zhrnutie ich dejín poskytla J. Ragačová. Archív Slovenského národného múzea a jeho predstaviteľku M. Jeršovú-

-Opočenskú prezentovala E. Machajdíkova. Prednášatelia P. Zubko a M. Kováč nás presvedčili, že aj cirkevné archívy sa začínajú profesionálne organizovať. Vo svojich príspevkoch informovali o arcibiskupskom archíve rímskokatolíckej cirkvi v Košiciach a o Ústrednom archíve evanjelickej cirkvi a. v. Záverečný prednáškový priestor patril J. Turiničovi a dejinám podnikových archívov Chemických závodov J. Dimitrova a Matador. Ostatné

menuli životné výročia viacerých kolegov.

Monumentalitu spišskej krajiny sme si mohli naplno vychutnať na popoludňajšej exkurzii. Navštívili sme Spišskú Kapitolu, kde nám opäť prednášal I. Chalupecký, a Spišský hrad, po ktorom nás pútať priviedol študent archívniectva Š. Plačko.

Tretí deň archívnych dní sa konalo Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov (SSA), na ktorom odzneli správy o činnosti SSA a výboru SSA v rokoch 2002 – 2004, správy o hospodárení a činnosti revíznej komisie. Zároveň sa uskutočnili voľby nového výboru a predsedu SSA, ako aj voľba novej revíznej komisie. Doterajšia dlhoročná predsedníčka SSA PhDr. Veronika Nováková sa poďakovala za prejavenu dôveru a zložila funkciu. Novou predsedníčkou s počtom 91 hlasov sa stala PhDr. Zuzana Kollárová, k čomu jej srdečne gratulujeme. Za členov výboru SSA boli zvolení M. Kačkovičková, E. Machajdíkova, V. Nováková, J.

Roháč, J. Vrteľ, L. Krchnáková, M. Kvasnicová a R. Ragač. V revíznej komisii boli potvrdení členovia J. Hanus, V. Hrtánková a G. Strešňák. Na záver bolo prijaté uznesenie, v ktorom sa členovia SSA uzniesli zaoberať sa problémami načrtnutými v diskusii, najmä vplyvom štátnej služby na postavenie a funkciu archivára a na zlepšenie spolupráce so zahraničnými archívami a spoločnosťami archivárov.

Veľkolepé 10. archívne dni boli výborne zorganizované a opäť posunuli kvalitatívnu latku tohto podujatia na vyššiu úroveň. Všetkým levočským archivárom patrí vďaka za príjemné chvíle strávené v jednom z najlepšie zachovaných historických miest na Slovensku.

Foto: M. Orosová

Archivári tiahnu na Spišský hrad

prihlásené referáty síce nemohli odznieť, ale budú publikované v pripravovanom zborníku.

V slávnostnej atmosfére sa niesli aj večerné programy. Prvý večer nám organizátori pripravili prehliadku Chrámu sv. Jakuba s odborným výkladom predsedu Spišského dejepisného spolku I. Chalupeckého. Program pokračoval na známej levočskej radnici, v ktorej je dnes Spišské múzeum, kde nás privítala jeho riaditeľka M. Novotná. Vypočuli sme si koncert dobovej hudby, v ktorom nás levočskí umelci hudbou i sprievodným slovom preniesli do dôb renesancie a baroka. Prijemný večer zakončilo malé občerstvenie a archivári si neodpustili ani tradičné spevácke výkony. Druhý večer archívnych dní sa v kongresovej sále mestského divadla uskutočnila slávnostná večera, na ktorej sme si pripo-

Bardkontakt 2006

V dňoch 23. a 24. augusta 2006 sa konal v Bardejove už 14. ročník odborného seminára Problematika mestských pamiatkových centier - Bardkontakt. Organizátorom bolo Mesto Bardejov, záštitu prevzalo Združenie historických miesta a obcí SR a o odbornú garanciu sa postarali Fakulta architektúry STU Bratislava a Pamiatkový úrad SR.

Odborný seminár bol súčasťou rovnomennej Medzinárodnej kontraktáčno-predajnej výstavy. Každý rok je venovaný téme, ktorá je v danom roku najaktuálnejšia. Pre rok 2006 bola zvolená téma Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo. Vo vystúpeniach boli prezentované všetky slovenské lokality, ktoré sa už do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO dostali, ale aj tie, ktoré sa o tento post uchádzajú. Tie, ktoré už v zozname majú svoje miesto, sú dostatočne známe. Ďalšími navrhnutými lokalitami sú: Drevená sakrálna architektúra v Karpatskom oblúku, Limes Romanus – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami, Ko-

márno – protiturecká pevnosť, Pamätník Chatama Sófera v Bratislave, Tokajská vinohradnícka oblasť – súbor vinohradníckych pivníc, Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice, Rozšírenie lokality Spišský hrad a pamiatky okolia o Levoču a dielo Majstra Pavla na Spiši.

Predstavili sa aj hostia z Poľska a svojím vystúpením, v ktorom priblížili svoje skúsenosti s ochranou drevenej sakrálny architektúry, obohatili poznatky prítomných. To, že odborný seminár venovaný pamiatkarskej tematike prežíva už 14 rokov, je iste obdivuhodné a jeho organizátori si zaslúžia uznanie. V rámci Medzinárodnej kontraktáčno-predajnej výstavy Bardkontakt bol už tradične vyčlenený priestor aj pre prezentáciu Pamiatkového

úradu SR. Krajský pamiatkový úrad Prešov a ORA Levoča prezentovali aj tento rok predmet a výsledky svojej práce.

Chcela by som pri tejto príležitosti upozorniť kolegov pamiatkarov, aby v budúcom roku, keď sa im do rúk dostane pozvánka na 15. ročník Bardkontaktu, zareagovali pozitívne a prispeli k dobrej úrovni seminára svojím odborným dielom. Bardkontakt totiž ponúka priestor na prezentáciu poznatkov, skúseností, otázok, výsledkov krátkodobej aj dlhodobej výskumnej činnosti. Prednášky zo seminára sú pravidelne publikované v zborníku.

Mária Poláková
KPÚ Prešov

Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach

V dňoch 26. – 27. októbra 2006 sa v Trnave konala vedecká konferencia Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach, venovaná 480. výročiu bitky pri Moháči.

Ing. arch. Ivan Gojdič, vedúci Katedry dejín umenia a kultúry na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity, v mene usporiadateľov privítal všetkých účastníkov konferencie, zástupcov univerzít, SAV, galérií, múzeí, pamiatkarov a študentov. Po roku tu bola opäť možnosť na vymieňanie si poznatkov a skúseností. Táto myšlienka sa usporiadateľom podarila, keďže príspevky, ktoré odzneli, boli venované rôznym oblastiam umenia a architektúry, kultúry a príbuzných disciplín, reštaurovaniu, vzdelávaniu, historickému a architektonickému výskumu, poézii, próze, a tiež modernému umeniu. Napriek množstvu príspevkov, ktoré odzneli na konferencii až do popoludňajších hodín, sa i ďalší deň zišiel úctyhodný počet účastníkov.

Druhý deň bola naplánovaná exkurzia. Prvou zastávkou bol Kostol sv. Mikuláša (farský) v Trnave. Tu si prítomní vypočuli príspevok o najnovších výsledkoch architektonicko-historického výskumu kostola a prehliadkou objektu priamo na mieste mohli konfrontovať nové poznatky a zistenia. Druhou zastávkou bol objekt

– pevnosť v Leopoldove (vstupná brána, opevnenie) a návšteva múzea väznice v priľahlej budove. Treťou zastávkou bolo mesto Piešťany, kde si účastníci exkurzie prezreli Balneologické múzeum a jeho hlavnú expozíciu v budove Kúpeľnej dvorany. Návštevníci sa mohli oboznámiť s archeológiou regiónu Piešťan, keramikou, bronzovými predmetmi a nálezmi z bohatých hrobov zo Stráží, národopisom regiónu (originálny ľudový dom s pôvodným zariadením, ľudová keramika), históriou mesta a kúpeľov, unikátnymi zbierkami približujúcimi slávnú históriu kúpeľov i časť venovanú minerálnym vodám Slovenska. Pokračovali prechádzkou

Piešťany, Napoleonské kúpele

Foto: E. Šabíková

cez Kolonádový most na Kúpeľný ostrov, kde si prezreli obnovené objekty Napoleonských kúpeľov. Ako usporiadatelia konferencie prisľúbili, príspevky, ktoré odzneli, budú vydané i v písomnej podobe v zborníku.

Katarína Klačanská
KPÚ Trnava

Revitalizácia ako prostriedok identity a vývoja centrálnych mestských častí

V dňoch 29. júna – 1. júla 2006 sa v poľskej Lodži konala medzinárodná konferencia PRO-REVITA LODŽ 2006 venovaná téme *Revitalisation as a vehicle of identity and development of metropolitan areas*.

Patronát nad celým podujatím mali rektor Technickej univerzity v Lodži, dekan Fakulty stavebného inžinierstva, architektúry a enviromentálneho inžinierstva Technickej univerzity v Lodži, gene-

V prvom prednáškovom bloku zaujala prednáška Krzysztofa Skalskeho, ktorý hovoril o spôsobe revitalizácie v Poľsku. Uviedol, že touto problematikou sa v krajine zaoberajú už od roku 1990. Od tej doby

mestá pociťujú nedostatok financií. Iba 3 percentá z financií regionálneho rozvoja ide na ich rozvoj. Programy na revitalizáciu sú spracované, ale nerevitalizuje sa kvôli nedostatku finančných prostriedkov.

V druhom bloku sa prednášajúci venovali problémom poľských miest. Predstavili lokálny revitalizačný plán pre mesto Lodž, ktoré bolo centrom textilného priemyslu v krajine. Uviedli, že až 74 percent dotácií prichádza z Európskej únie. Lodž má podobné problémy ako všetky mestá v Poľsku. Sú tam štrukturálne bariéry, nezamestnanosť a s tým spojená chudoba, ako aj veľká migrácia obyvateľstva za prácou do iných častí krajiny. Mesto je demograficky prestarnuté. V jednej z prednášok boli vyšpecifikované aj ciele revitalizácie – odvrátenie negatívnych trendov, záchrana cenných mestských území, úprava komunikácií, stimulovanie hospodárskeho rozvoja mesta. Výsledkom by mali byť spoločenské, hospodárske a urbanistické zmeny.

Po krátkej prestávke nasledoval posledný tretí blok prednášok. Hovorilo sa o premenách gréckych priemyselných miest, o probléme riešenia dopravy v priemyselnom Porte, ako aj o zmenách štruktúry tohto mesta. Okrem referátov zo západnej Európy sme si vypočuli aj

Lodž, Továrň U Scheiblera

rálny konzervátor a primátor mesta Lodž. Konferencie sa zúčastnili zástupcovia jedenástich krajín sveta. V prevažnej miere to boli architekti, ktorí sa v praxi zaoberajú urbanizmom a územným plánovaním. Počas dvojdnovej konferencie odznelo 42 prednášok. Nabitý program začal prvý deň prehliadkou Lodže. Boli sme oboznámení s históriou a vývojom mesta ako aj jeho súčasnými problémami. Exkurziu uzavrela prehliadka továrne U Scheiblera, ktorá sa začala rekonštruovať. Komplex továrenských budov by mal v budúcnosti slúžiť na bývanie. Zaujímavý projekt obnovy je financovaný investorom z Austrálie.

Samotným miestom konania konferencie bola Technická univerzita v Lodži. V úvode všetkých účastníkov konferencie privítal prof. Pawlowski – hlavný organizátor, ktorý zdôraznil, že ide už o druhý ročník tohto podujatia a jednotlivo predstavil všetkých zahraničných účastníkov. Okrem zástupcov z Európy (Taliansko, Francúzsko, Nemecko, Belgicko, Portugalsko, Španielsko, Ukrajina) boli prítomní aj zástupcovia Japonska a Kanady.

zniklo zoskupenie 200 poľských miest, ktoré sa snažia o postupnú revitalizáciu ich území. Zdôraznil, že až 850 miest je zadĺžených. V krajine upadol malý priemysel a

Lodž, Manufaktúra

Foto: L. Kubeková

Foto: L. Kubeková

pamiatkara z Lodže M. Dominčáka, ktorý hovoril o problémoch svojej práce. Zdôraznil dôležitosť čo najlepšieho využívania súkromného kapitálu a stanovenia a dodržiavania pevných regulatív revitalizácie.

Zirardów, kostol

Posledným bodom prvého dňa konferencie bola diskusia. V nej odznelo veľa podnetného. Je nutné, aby spolupracoval urbanista s pamiatkarom. Kultúrne pamiatky musia byť chránené a evidované aj na mapách. Musí byť zachovaná celistvosť mesta – spojenie medzi centrálnou časťou a perifériou. Je nutné mať jasnú víziu, čo chceme zachovať a stanoviť si priority. Určiť, čo môže zmeniť funkciu. Urbanistické plánovanie musí zohľadniť celistvosť mesta. Jasne musíme vedieť, aké ma byť mesto o 15 rokov, kým chce byť. Je potrebné spracovať 5 – 10 projektov, ktoré potom smerujú k tomuto cieľu. Mesto ako také musí byť na tomto procese účastné a musí mať spracovaný strategický plán rozvoja. Zreteľne povedané ciele potom umožňujú pracovať na ich splnení. Cieľom Európskej únie je pomáhať najslabším a budovať konkurenciu. Na záver dňa sme sa na pozvanie primátora mesta Lodže zúčastnili slávnostnej večere na radnici.

Druhý deň začal obhliadkou zrekon-

štruovanej továrne Poznańskych, kde je dnes spoločensko-kultúrne a obchodné centrum pod názvom Manufaktura. Je to príklad priemyselnej architektúry postavenej na prelome 19. a 20. storočia. Komplex tehlových továrenských budov je situovaný v centre mesta. Nová funkčná náplň areálu je pre mesto prínosom. Pomohlo vytvoriť centrum so živou funkčnou náplňou pre všetky kategórie obyvateľstva.

Po príchode na univerzitu začal prvý blok prednášok kolegov zo západnej Európy, ktorí hovorili o problémoch v Belgicku, Taliansku a Nemecku. Následne sme si vypočuli poľských kolegov, ktorí hovorili o jednotlivých postkomunistických mestách v Poľsku (Lodž, Gdynia, Štetín, Walbrzych) a ich snahe hľadať smerovanie ďalšieho vývoja. Zaznela tam aj jedna zaujímavá veta: „v prvom rade je nutné REVITALIZOVAŤ ľudí“.

Po obede nasledoval druhý prednáškový blok. Zaujímavý referát mal A. Burjak z Ukrajiny, ktorý hovoril o probléme víkendových migrácií obyvateľstva v Charkove a o problémoch s tým spojených. V poslednom treťom bloku boli prednášky venované infraštruktúre - problémom s dopravou v mestách, elektrifikáciou. Tiež boli predstavené počítačové metódy ochrany kultúrneho dedičstva (inventarizácia, ortoplány, skenery, stereofotogrametria, vektorová inventarizácia). V poslednej prednáške M. Zawilski hovoril o prírodnej vode v meste a jej využívaní v procese urbanistickej revitalizácie. Na záver prof. Pawlowski poďakoval všetkým za účasť. Uviedol, že referáty budú publikované v samostatnom zborníku.

Tretí záverečný deň bol venovaný exkurzii po okolí Varšavy. Najprv sme navštívili rodisko F. Chopina v Zelazowej Woli. Následne sme si prezreli zámok Nieborów. Posledným miestom exkurzie bolo mesto Zirardów. Podobne ako Lodž je charakteristické prevažne priemyselnou

architektúrou, pre ktorú mesto hľadá novú funkčnú náplň (keďže výroba v tomto meste bola značne zredukovaná).

V podvečerných hodinách na zámku v Radziejowiciach sa konalo zasadnutie ICOMOS-CIVVIH a ISOCARP. Na tomto zasadnutí bola spísaná Spoločná deklarácia ICOMOS-CIVVIH (medzinárodný výbor historických miest a obcí), ISOCARP, Europa Nostra a Fóra revitalizácie poľských miest.

Deklarácia

Predstavitelia jedenástich krajín v závere dvojdnového rokovania konferencie Pro Revita 2006 v meste Lodž v radziejowickom zámku sa 1. júla 2006 dohodli na nasledujúcom:

1. Je potrebné vytvoriť sieť miest Európskeho kultúrneho dedičstva, ktorá by bola zainteresovaná v prvom rade na implementácii revitalizačných plánov miest.

2. V mestských častiach, ktoré boli priemyselne alebo vojensky poškodené, ako aj v spustnutých obývaných oblastiach je potrebný prístup prostredníctvom dynamického operačného projektu.

- Tieto projekty budú zahŕňať všetky regulačné nariadenia, ako sú konzervácia architektonického dedičstva v ohraničenej oblasti (navonok a dovnútra) s prístupom trvalo udržateľného rozvoja.
- Takýto prístup je zameraný na to, aby miestnym autoritám umožnil zachovať tradičné rozloženie použitia územných plánov.
- Rozhodnutie mestskej radnice o týchto projektoch je subjektom rovnakého procesu ako rozhodnutia o tradičnom použití územných plánov, napr. konzultácia so spolujateľmi a záujmovými organizáciami.
- Tento operačný program a projekty majú štatút verejného záujmu, ktorý umožňuje, aby sa projekty uchádzali o miestnu, národnú, európsku a medzinárodnú dotáciu.
- Tieto dotácie môžu mať formu podpory pre štruktúrovanosť infraštruktúry ako aj rôznych urbanistických funkcií, vrátane bytovej (odkaz na rezolúciu Európskeho parlamentu o regenerácii a bytovej výstavbe v nových členských krajinách pre roky 2007 – 2013).

Lýdia Kubeková
PÚ SR Bratislava

Oddelenie pamiatkových území

Vedecké sympóziu Naše záhradné dedičstvo. Dejiny maďarského záhradného umenia a výsledky pamiatkovej ochrany záhrad

Vedecké sympóziu sa uskutočnilo na pôde Kultúrneho inštitútu Maďarskej republiky v Bratislave. Po otvorení sympózia nasledovala odborná časť podujatia.

Svojou prednáškou na tému Situácia krajinskej architektúry umeleckých pamiatok v Maďarskej republike ju otvorila Dr. Éva Szikra, vedúca Táj és Kertépítészet (Odbor architektúry) Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ Budapest (AMRK, Štátno centra obnovy a reštaurovania umeleckých pamiatok, Budapešť). Vo svojom príspevku poukázala na spoluprácu špeciálneho oddelenia pamiatkového úra-

park v Štóse. Predmetom prednášky boli výsledky výskumu historického vývoja klimatických kúpeľov, dendrologického prieskumu, ako aj stručné zhodnotenie zdravotného stavu drevín rastúcich v parku. Prírodné prostredie kúpeľného parku vybudovaného postupnými prebierkami pôvodných lesných porastov dotvára potôčik s kaskádami a fontánou. Park je zaujímavý aj z hľadiska genofondu drevín. V parku sú pomerne rozšírenými drevinami

čia a Grassalkovichovu záhradu.

Príspevok ďalšej prednášajúcej, Ing. Evy Semanovej z KPÚ Prešov, bol zameraný na obnovu parku pri kaštieli v Strážkach, ktorý je samostatným chráneným pamiatkovým objektom. V 19. storočí sa vlastníkami kaštieľa stala rodina Mednyánszkych a Czóbelovcov. Po smrti poslednej majiteľky a užívateľky kaštieľa barónky M. Czóbelovej roku 1972 sa správcom kaštieľa stala Slovenská národná galéria.

Chrám Minervy v parku v Lednických Rovniach

Zámocký park v Malackách

du v Budapešti zameraného na historickú zeleň s odborníkmi pri projektovaní, ako aj pri realizácii obnovy historických záhrad a parkov. Pri obnove historickej zelene spolupracuje toto špecializované pracovisko s odborníkmi z rôznych odborov zasahujúcich do oblasti problematiky historických záhrad a parkov, ako sú reštaurátori, historici umenia, stavební architekti, archeológovia a ďalší odborníci. Historická zeleň je podľa maďarskej legislatívy chránená ako samostatný objekt, nie iba ako súčasť nehnuteľnej kultúrnej pamiatky. Dr. Éva Szikra tiež priblížila revíziu historických záhrad a parkov v Maďarskej republike, ktorá bola jednou z úloh pracoviska.

Ďalším prednášajúcim bol Ing. Vladimír Sobota s témou príspevku Kúpeľný

rody rododendrón (*Rhododendron* sp.) a azalka (*Azalea* sp.). Dendrologickou zaujímavosťou rastúcou v parku je javor okružholistý (*Acer circinatum*). Napadnutie niektorých ihličnatých drevín chorobami a škodcami viedlo k čiastočnej zmene druhovej skladby.

O obnove historických parkov za pomoci fondov EÚ prednášal József Kiss z AMRK Budapešť. Vo svojom príspevku poukázal na sociálnu a komunálnu štruktúru, ktorá sa uplatňuje pri čerpaní prostriedkov z fondov a presahuje samotný odbor historických záhrad a parkov. Predstavil dva historické objekty, ktoré boli obnovené z fondov EÚ, a to Forgáčov kaštieľ v meste Szécsény so zaujímavým vodným systémom zo začiatku 19. storo-

Prednášajúca poukázala pri prehľade historického vývoja kaštieľa na osobnosť maliara Ladislava Mednyánszkeho, ktorá je natrvalo spojená s kaštieľom v Strážkach. Park je vybudovaný v prírodne - krajinárskom slohu. Jednu z jeho hraníc tvorí rieka Poprad. Pri rekonštrukcii bola venovaná značná pozornosť porastom drevín ako jednému z nosných prvkov kompozície parku, obnova zahŕňala aj odstraňovanie rušivo pôsobiacich skupín drevín (nevhodných najmä z hľadiska druhovej skladby). Zaujímavosťou je stromový rondel pôsobiaci v parku ako dominanta, ktorý bol vo veľmi zlom zdravotnom stave, ale po ošetrení sa jeho kondícia výrazne zlepšila. Ako náhrada boli však už pri rekonštrukcii vysadené v jeho tesnej blízkosti stromy

kopírujúce pôvodný rondel, takže v súčasnosti tu nájdeme dva stromové rondely. V parku kaštieľa je nainštalovaná stála expozícia sochárstva 20. storočia, v ktorej sú zastúpené diela slovenských umelcov. Snahou je, aby jednotlivé umelecké diela tvorili s vegetačnými a stavebno-technickými prvkami parku jednotný kompozičný celok.

Ďalším prednášajúcim bol Dr. Károly Őrsi z AMRK Budapešť s príspevkom na tému Obnova a výskum parku bývalého kaštieľa Esterházyovcov v Csákvári. Vo svojom príspevku priblížil prístupy a pohľady na obnovu a výskum historických parkov uplatňované jeho odborným pracoviskom.

Rekonštrukciu parku v Malackách prezentovala Ing. Veronika Vágenknechtová. Negatívom parku je diaľničný privádzač, ktorý oddeľuje zámocký park od mesta. Obnove parku predchádzali výskumy ako nenahraditeľná súčasť každej obnovy pamiatkovo chráneného objektu. Podkladom s vysokou výpovednou hodnotou boli katastrálne mapy. Obnovená bola obvodová zeleň ako aj lúčne porasty. Výrazným prvkom objektu je pôvodne lipová, dnes platanová prístupová aleja. Platany použité na rekonštrukciu aleje sa v súčasnosti nejavia ako najsprávnejšie riešenie.

S príspevkom na tému Historický výskum v oblasti záhradného umenia v meste Kőszeg vystúpila Zsuzsa Árvai. Príspevok bol zameraný na zeleň v meste v kontexte s historickým vývojom. Výraznými prvkami zelene v meste boli ruže. Oblasť bola známa aj pestovaním viniča a rôznych druhov ovocných drevín. Významným objektom je Černelova záhrada.

V závere odbornej časti stretnutia vystúpila Ing. Miroslava Šichtová, ktorá predstavila park kaštieľa Lednické Rovne. V parku je zachovaný pomerne vysoký stupeň autenticity, ktorý by mohol byť dobrým základom pre rekonštrukciu parku rešpektujúcu všetky zachované pamiatkové hodnoty. Po poslednom príspevku nasledovala diskusia.

Súčasťou podujatia bola vernisáž výstavy Naše záhradné dedičstvo, Dejiny maďarského záhradného umenia a výsledky pamiatkovej ochrany záhrad. Výsledky svojej činnosti na nej prezentovali pracovníci Odboru záhradnej a krajinskej architektúry a Štátneho centra obnovy a reštaurovania umeleckých pamiatok v Budapešti. Výstavu slávnostne otvoril Dr. Péter Deme, riaditeľ Správy pre spoločenské vzťahy Úradu ochrany kultúrneho dedičstva a Zsolt Szécsi, riaditeľ Štátneho centra obnovy a reštauro-

vania umeleckých pamiatok v Budapešti.

Na podujatí sa opäť potvrdil záujem oboch strán o vzájomnú spoluprácu, ktorá je prínosom pre obe pracoviská. Pamiatkový úrad SR v Bratislave podpísal medzinárodnú zmluvu o vzájomnej spolupráci s pamiatkovým úradom Országos Műemlékvédelmi Hivatal – OMH v Budapešti (v súčasnosti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, KÖH) už v roku 1992. Intenzívna spolupráca medzi archívom PÚ SR a archívom KÖH nastala po roku 1996. Pri obnove historickej zelene sú nenahraditeľnou súčasťou prípravnej fázy výskumy, preto je spolupráca archívov PÚ SR a KÖH veľmi cenná. V rámci spolupráce oboch inštitúcií sa uskutočňujú aj vzájomné výmenné pobyty pracovníkov, ktorí nadobúdajú nové skúsenosti prínosné pre ďalšiu prácu. Pri jednotlivých prednáškach ako aj v následnej diskusii sa potvrdilo, že obnova pamiatok, a to aj historickej zelene, je interdisciplinárnym odborom. Zahŕňa mnoho vzájomne previazaných výskumných, projekčných, stavebných, reštaurátorských a ďalších činností.

Natália Režná

PÚ SR Bratislava

Oddelenie pamiatkových území

Odborno-metodický deň v Brne

Začiatkom septembra usporiadali českí kolegovia odborno-metodický deň, ktorý bol venovaný plošnej pamiatkovej ochrane. Organizátorom bol Národný pamiatkový ústav, územné odborné pracovisko v Brne.

Blok prednášok uviedol riaditeľ brnianskeho pracoviska PhDr. Petr Kroupa a ďalej celým podujatím sprevádzal Z. Vácha. Počas dňa odznelo päť prednášok. Prvé dve prednášky boli venované skúsenostiam s plošnou ochranou na Slovensku. Prezentácia L. Kubekovej bola venovaná informácii o práci Oddelenia pamiatkových území Pamiatkového úradu SR a jeho nosnej úlohe – Revízií pamiatkových území. V stručnosti priblížila genézu prijatej úlohy a cieľ, ktorým má byť fond správne vymedzených a vyhlásených pamiatkových území na Slovensku. Čiastkové úlohy a ich výsledky prezentovala po jednotlivých rokoch (od roku 2002). Na príkladoch ukázala rôznorodosť problémov, ktoré súvisia s revíziou.

R. Mokriš vo svojej prednáške vysvetlil postup pri spracovaní materiálu Zása-

dy ochrany pamiatkovej rezervácie Košice a priblížil proces hľadania správneho spôsobu vyjadrenia požiadaviek na dané chránené pamiatkové územie. Na záver zhodnotil výsledok práce košických pamiatkarov po roku od schválenia materiálu košickým magistrátom.

Nasledovala prednáška V. Kučovej z Národného pamiatkového ústavu Praha, ktorá vo svojom príspevku hovorila o vývoji územnej pamiatkovej ochrany v Čechách a jej dôležitosti pre kultúrne dedičstvo. V stručnosti opísala, ako bola pamiatková ochrana území riadená po druhej svetovej vojne a ako je to v súčasnosti. Vysvetlila dôležitosť podrobného poznania chráneného fondu a jeho pretransformovania do územno-plánovacej dokumentácie. Vyjadrila názor, že proces vyhlasovania chránených území nie je ukončený a je po-

trebné sústrediť sa na postupné vyhlasovanie ďalších území.

Z. Syrová z Národného pamiatkového ústavu Praha prezentovala príklad spracovania prieskumu sídla a jeho zapracovanie do geografického informačného systému. Prezentovala možnosti práce s informačným systémom a jeho prínos pre prax.

Odborno-metodický deň svojím príspevkom uzavrela D. Novotná z Národného pamiatkového ústavu Brno. Venovala sa základnej ochrane miest. Veľmi stručne popísala, čo je predmetom ochrany historického územia a ako je to s ochranou chránených území v praxi. Záver dňa bol venovaný krátkej diskusii.

Lýdia Kubeková

PÚ SR Bratislava

Oddelenie pamiatkových území

Kostol ako stred sídliskovej jednotky

Po druhýkrát sa na mieste, v ktorom sa spája prírodné a kultúrne dedičstvo Slovenska do výnimočne harmonickej jednoty, stretli odborníci na sakrálné historické témy. Posledné prázdninové dni 31. augusta – 2. septembra 2006 sa priamo v rekonštruovanej kartuziánskej cele na Kláštorisku konala vedecká konferencia Kostol ako stred sídliskovej jednotky.

Doc. Michal Slivka, hlavný organizátor akcie, privítal účastníkov konferencie a zároveň sa ujal úvodného slova. V príspevku Kresťanská svätyňa ako chrám Kristovho tela rozobral problematiku ve-

niesol ich do talianskych kostolov, v ktorých sa vyskytuje freskový cyklus legendy sv. Františka z Assisi. Na viacerých miestach legendy zohráva chrám dôležitú úlohu, pričom mení svoju funkciu. Zanieteny profesionál M. Homza presvedčil publikum, že svet je rozdelený na mužskú a ženskú časť. Vo svojej prednáške sa venoval úlohe žien pri budovaní sakrálnych komplexov v stredovekej Európe. Kapitoly z dejín paulínov a Zápoľských na začiatku 16. storočia priblížil maďarský historik G. Horváth

zotíne na východnom Slovensku a jeho stavebné fázy zistené pri archeologickom a architektonicko-historickom výskume. O kurióznom osude plastiky (podľa habitu cisterciatský mních) zabudnutej a znovu nájdenej na starom cintoríne v Palárikove a o detektívnom pátraní po jej pôvode referoval J. Nemeš. B. Pomfyová načrtla zložitú tému alegorickej symboliky sakrálnych stavieb, jej vývoj od najstarších čias kresťanstva a uplatňovanie pri stavbách kostolov. Upozornila, že je veľmi ťažké dôveryhodne vysvetliť alegorické symboly bez toho, aby sme nezašli do špekulácií. Odborníčka na dendrochronológiu A. Žideková výstižne oboznámila poslucháčov s touto vedou. Jej podstatou je využitie ročných kruhov stromov v oblasti datovania drevených objektov a artefaktov. Zároveň sleduje cieľ určiť predošlé javy a klimatické podmienky. Do nedávnej smutnej minulosti preniesol poslucháčov P. Dubovský svojou prednáškou o likvidácii kláštorov v Československu v roku 1950 (akcia K a akcia K2).

Predstavili sme výber niekoľkých príspevkov prednesených na tohtoročnej konferencii. Dúfame, že zámer organizáto-

deckého bádania všetkých druhov kostolov a vymenoval množstvo tém, ktoré sa s týmto bádáním spájajú a priamo i nepriamo osvetľujú fenomén kresťanských chrámov. Tým zároveň predznamenal témy nasledujúcich príspevkov.

Referát A. Boteka sa týkal aktuálnej témy obnovy Kostola sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch. Najnovšie objavy na tomto kostole totiž priniesli aj metodické otázky, aká slohová podoba kostola bude prezentovaná. Na tému znovunájdenných sakrálnych miest nadviazal príspevok kolektívu architektov Gregorová – Paulíny – Škrovina, ktorí prezentovali návrh rekonštrukcie kamaldulského kláštora pod Zoborom a víziu obnovy kopčianskej kaplnky a jej areálu. Medzinárodný workshop študentov architektúry zameraný na riešenie úloh o trvalo udržateľnom rozvoji cisterciatského kláštora v rakúskom Zwettli bol predmetom prednášky B. Polomovej. Nové podnety pre bádanie o patrocínii sv. Gála na území Slovenska priniesla M. Kvasnicová, ktorá priblížila poslucháčom tohto menej známeho svätca a jeho výskyt v slovenských lokalitách. Osviežením bola prezentácia D. Bevilaquu o projektoch Štátnej ochrany prírody a obrovskom kultúrno-historickom potenciáli územia Spišského hradu a jeho okolia. K sakrálnemu tematike vrátil poslucháčov I. Gerát a pre-

prostredníctvom nápisov v bazilike Santo Stefano Rotondo v Ríme. Ďalší maďarský historik T. Vajda priniesol výsledky svojho výskumu o budovaní a používaní cirkevných vodných mlynov v Dömöšskom a Pannonhalskom opátstve v ranom stredoveku. V. Rábik podrobne predstavil projekt diplomataára spišských kartuziánov a zachovalosť jednotlivých kláštorových archívov. Podiel cirkevných inštitúcií, najmä kláštorov, na stredovekom osídľovaní slovenského územia presvedčivo zhodnotil M. Marek. Najnovšie výsledky archeologického výskumu Kostola sv. Juraja v Skačanoch a návrh jeho prezentácie po obnove predniesla D. Nipčová. Tému toponýmií zostala verná S. Čatajová, ktorá sa venovala vývoju slova kostol v slovenskom jazyku a jeho výskytu v miestnych názvoch. P. Tajkov predstavil kostol v Br-

rov vrátiť Kláštorisku život sa bude dariť aj v budúcnosti a priaznivci histórie budú mať príležitosť vymeniť si závery svojich vedeckých bádání i nabráť duchovnú silu, ktorou toto miesto prekypuje.

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

Foto: M. Orosová

Kláštorisko, novostavba kláštornej cely

Foto: M. Orosová

Kláštorisko, tichá omša v ruinách kláštorného kostola

Mlyn ako dôkaz tvorivosti našich predkov

Mlyny boli dôležitými výrobnými stavbami v dejinách našich predkov a až do polovice minulého storočia neodmysliteľnou súčasťou hospodárskeho života mnohých obcí na Slovensku. V súčasnosti ich výrobnú funkciu nahradila estetická a historická hodnota, pre ktorú je 49 mlynských stavieb evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu. Mnohé ďalšie na takýto zápis čakajú, resp. by si ho zaslúžili.

Mlynov je však stále menej, mnohé chátrajú a sú v dezolátnom stave. Aj preto mal odborný seminár uskutočnený v dňoch 10. až 12. októbra 2006 vo Vlastivednom múzeu v Galante nepochybne veľký význam. Pod názvom Mlyny a mlynárske remeslo ho zorganizovali Vlastivedné múzeum v Galante, Národopisná komisia Zväzu múzeí na Slovensku a Trnavský samosprávny kraj.

Po úvodnom príhovore, v ktorom účastníkov seminára privítal riaditeľ múzea v Galante J. Keppert, vystúpil s pred-

ných knihách vo fonde Štátneho archívu MV SR v Nitre, pobočka Levice. Materiál týkajúci sa 61 obcí v okrese Levice dokumentuje často už aj neexistujúce stavby. D. Ferklová v príspevku o mlynoch a mlynárstve v Turci uviedla 19. storočie ako obdobie najväčšieho rozmachu tohto výrobného odvetvia v regióne.

M. Chlebana otvoril druhý deň seminára prednáškou Mlynárstvo v okolí Trenčína, kde majú stroje na mletie obilia veľmi dlhú históriu. Veď užívať ich s veľkou pravdepodobnosťou boli nútené aj vojská

ných mlynov na Malom Dunaji. Tri kolové pobrežné mlyny v Jahodnej, Tomášikove a Jelke sú dnes evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu na Slovensku.

Úvod záverečného dňa seminára patrilo K. Bugarovej. Prostredníctvom genealogického výskumu a najmä spomienok potomkov predstavila rod Fedákovcov z Lipian. V štyroch generáciách tohto rodu sa vyskytlo až osem mlynárov, ktorí pracovali na štyroch rôznych mlynoch. Objektom záujmu E. Beňušovej boli vodné mlyny na

Tomášikovo, kolový vodný mlyn, Archív PÚ SR

náškou Mlyny na Slovensku L. Mlynka. Vyložil v nej typológiu mlynov a ich historicko-etnografickú charakteristiku. Takúto stavbu bolo možné chápať ako atribút civilizačnej úrovne daného územia. Veď výstavba mlynskeho zariadenia si vyžadovala od jednoduchého nevzdelaného človeka značnú technickú zručnosť a tvorivosť. Pod vplyvom geografických podmienok prevládali v našich končinách vodné mlyny. Konkrétne išlo o tzv. mlyn rímsky, charakteristický kolesom na vodorovnom hriadeli. Zásľuhu na jeho rozšírení na našom území majú predovšetkým kláštory. M. Hako sa venoval výrobe a výrobcom mlynských zariadení na prelome 19. a 20. storočia, keď sa začalo s produkciou valcových stolíc. Tie postupne prevzali po mlynských kameňoch úlohu kľúčového mechanizmu v mlynskej stavbe. M. Švolíková a K. Holbová sa z rôznych aspektov zamerali na údaje o mlynoch v tzv. Vod-

starých Rimanov, ktorých pôsobenie v tomto kraji je dobre známe. M. Felberová sa vo svojom príspevku zamerala na mlyny v povodí rieky Torysy. Na pomerne malom úseku rieky sa tu v minulosti nachádzalo sedem potočných mlynov. V obci Olšavica sa dodnes nachádza veľmi dobre zachovaný mlyn na elektrický pohon. Mlyn v Múzeu Oravskej dediny v Zuberici priblížila poslucháčom E. Kulášová. Opísala jeho technické parametre a postup výroby, tak ako v ňom kedysi prebiehal. M. Zajíčková v prednáške o vodných mlynoch na záhorských riečkach zaujala okrem iného citovaním z cechových stanov mlynárov Holíčsko-šaštinského panstva, pochádzajúcich z roku 1676. R. Petrovič prezentoval výsledky svojho štúdia o vážskych mlynoch v Seredi. Išlo o tzv. lodné mlyny, ktoré sa u nás okrem Váhu vyskytovali už iba na Dunaji. Prednáška I. Danterovej priblížila históriu a súčasnosť vod-

Orave. V tamojšej dedine Leštiny vďaka kameňolomu prebiehala výroba mlynských kameňov už v 14. storočí. Prínosom bol aj opis produktov mlynských zariadení a ich využitie v tradičnej ľudovej strave. Podobnú problematiku rozpracovala vo svojej prednáške J. Domaracká. Podrobne sa venovala múčnej strave v domácnostiach obyvateľov chorvátskeho pôvodu na Slovensku.

Veľmi príjemným a obohacujúcim spštením seminára boli exkurzie k mlynom. Účastníci sa tak mohli priamo na „mieste činu“ presvedčiť o ich úžasnom estetickom pôsobení, ktoré sa v spojení s nádhernou prírodnou scenériou v okolí Malého Dunaja ešte stupňuje.

Miroslav Čovan
Archív PÚ SR Bratislava

Revízia Ústredného zoznamu pamiatkového fondu

V priestoroch rokovacej miestnosti Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici sa dňa 12. októbra 2006 uskutočnil seminár na tému Revízia Ústredného zoznamu pamiatkového fondu (ÚZPF), ktorú pripravil Pamiatkový úrad SR pre svojho zahraničného partnera Národný pamiatkový ústav, územné odborné pracovisko Brno. Vzhľadom na nízky počet účastníkov z Českej republiky sa seminára zúčastnili tiež odborní pracovníci Pamiatkového úradu SR a krajských pamiatkových úradov.

V úvodnej prednáške Konceptia a metodika spracovania Pamiatkovej topografie Slovenska N. Urbanová zhrnula metodickú prípravu celého projektu, ktorého prvopočiatky siahajú až do roku 1995, keď sa začali riešiť čiastkové úlohy Aktualizácie súpisu pamiatok. V nasledujúcich rokoch bola vypracovaná koncepcia a modelovo spracovávané vybrané lokality Borinka a Kremnica. Pre realizáciu samotnej úlohy boli spracované viaceré metodické materiály, slovník unifikovaných názvov nehnuteľných kultúrnych pamiatok a vzorové aktualizčné listy pre jednotlivé druhy kultúrnych pamiatok, realizovali sa odborné semináre a stretnutia, vyhodnocovali sa konkrétne výstupy a opravovali chyby. Ako uviedla prednášajúca, úloha okrem vydania nového Súpisu pamiatok má aj ďalšie ciele, ako napr. zmapovanie súčasného pamiatkového fondu, zjednotenie odbornej terminológie a pod. Realizácii samotnej revízie v polohe fyzickej obhliadky pamiatky a spracovania jej aktualizčného listu sa venovali prednášky Z. Labudovej a D. Lackovej. V prvej prednáške s názvom Metodika spracovania aktualizčného listu nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky (NKP) Z. Labudová poukázala na nutnosť úpravy pôvodnej metodiky, ktorá predovšetkým jasne rozčlenila jednotlivé obsahové celky, ktoré predtým splývali v jednom súvislom texte. Prednášajúca sa venovala tiež miere popisu vo vzťahu k rozsahu objektivej skladby konkrétnej NKP a simulovala spôsob napĺňania jednotlivých častí aktualizčného listu, pričom podčiarkla význam oboznámenia sa s archívnymi a dokumentačnými materiálmi, ako sú napr. historické mapy, projekty a vyjadrenia k obnove pred samotnou terénnou obhliadkou. Zdôraznila význam údajov *špecifikácia pamiatkových hodnôt a zhodnotenie významu*, ktoré sa často zamieňajú s popisom, pričom práve ich obsahom by mal byť detailný

popis všetkých hodnotných súčastí pamiatky, resp. jej zhodnotenie vo viacerých rovinách. V prednáške D. Lackovej Metodika spracovania aktualizčného listu hnutelnej NKP autorka zhodnotila revízie hnutelných NKP vykonané v minulosti krajskými ústavmi pamiatkovej starostlivosti ako aj ich celoplošnú fotodokumentáciu zo začiatku 90. rokov, ktorá sa realizovala za účasti cirkví, polície a Cirkevného odboru MK SR. Definovala ciele revízie, ktorými sú najmä rozčlenenie jednotlivých hnutelných NKP na pamiatkové predmety, prehodenie pamiatkového fondu, špecifikovanie pamiatkových hodnôt a identifikácia doteraz nechránených vecí s pamiatkovou hodnotou. V rámci vypracovania aktualizčného listu pamiatky uviedla dôležitosť údajov ako popis, datovanie, autor, nápis, ktoré umožňujú a spresňujú jej identifikáciu. Dotkla sa aj postupu pri zániku pamiatky či zaradení ďalšieho predmetu do jej objektivej skladby. V prednáške Revízia ÚZPF a jej odraz v zmenách štruktúry ÚZPF, zavádzanie aktualizčných listov NKP do SQL autor L. Škoviera predstavil jednotlivé fázy spracovania výsledkov revízie pri vkladaní do automatizovaného systému. Tieto spočívajú v kontrole úplnosti formálnych náležitostí, ktorými sú digitálny text, fotografie, mapa, list vlastníctva, pôdorysy a obsahových náležitostí, ako sú štruktúra a popis, terminológia, unifikované názvy. Uviedol spôsob zavedenia údajov v nasledovnej postupnosti – aktualizácia záznamu, načítanie popisu, digitalizovanie fotografií, pôdorysov a máp, pričom počas tohto procesu je potrebné sústrediť pozornosť najmä na správnu identifikáciu pamiatok, rozsah a predmet pamiatkovej ochrany vecí, údaj o vlastníctve a informácie v popise pamiatky. Pri vypracovávaní aktualizčných listov zdôraznil nevyhnutnosť dodržiavania metodík, identifikáciu vecí v podkladoch z katastra a význam práce s grafickými a

fotografickými prílohami. V záverečnej prednáške seminára Zavádzanie výsledkov aktualizácie NKP do registrov ÚZPF, spôsoby zužovania a rozširovania objektivej skladby NKP P. Škulavík načrtnol dve roviny úlohy, ktorými sú revízia a aktualizácia údajov k jednotlivým NKP a doplnenie a úprava stavu pamiatkového fondu. Vysvetlil právne postupy pri vyhlasovaní vecí za NKP a tiež pri zrušení NKP, ktoré je možné realizovať iba po zániku pamiatkových hodnôt a vo verejnom záujme. Oboznámil so spôsobmi zmeny vyhlásenia NKP rozšírením objektivej skladby, ktoré sa dá vykonať buď opravou v evidencii ÚZPF alebo formou správneho konania. V druhej časti sa zamerl na pamiatkovú hodnotu a jej definovanie zo zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu. Upozornil na metodický materiál zaoberajúci sa pamiatkovými hodnotami a kritériami hodnotenia. Zdôraznil previazanosť pri vypíňaní údajov *špecifikácia pamiatkových hodnôt a predmet ochrany NKP* a poukázal na východiská pri zhodnotení významu NKP, ktorý by mal vychádzať zo súhrnu miery zachovania pamiatkových hodnôt predmetnej NKP, ich významu pre daný druh pamiatky a z jej vzťahu k lokalite, regiónu a územiu Slovenska.

Aj keď účelom seminára bolo oboznámiť o priebehu Revízie ÚZPF kolegov pamiatkarov z Čiech, iste priniesol zaujímavé informácie aj účastníkom z krajských pamiatkových úradov, čo sa potvrdilo v krátkej diskusii na jeho závere. I keď máme k úlohe Revízie ÚZPF množstvo metodických materiálov, forma priameho kontaktu zamestnancov jednotlivých pracovísk PÚ SR je zrejme najúčinnnejšia, a teda aj v budúcnosti budú potrebné takéto stretnutia.

Peter Škulavík
PÚ SR Bratislava
Oddelenie Ústredného zoznamu
pamiatkového fondu

Dni európskeho kultúrneho dedičstva 2006 na Slovensku

Mesto Skalica bolo od 9. septembra tohto roku strediskom kultúry, zábavy a spoločenských podujatí, pretože sa tu konali už tradičné Skalické dni. Nebolo by na tom nič zvláštne, veď sa konajú už 16. krát, keby sa v rámci tohto 9-dňového podujatia nestala Skalica zároveň aj „strediskom európskej kultúry“ – dejiskom otvorenia Dní európskeho kultúrneho dedičstva na Slovensku.

Hlavným organizátorom projektu konaného pod záštitou Rady Európy a Európskej komisie bolo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, spoluorganizátormi boli okrem samotného Mesta Skalica ďalšie kultúrne a spoločenské ustanovizne.

Program sa začal v krásnom prostredí secesného „Jurkovičovho domu“ – vo veľkej sále Domu kultúry odborným seminárom pod názvom Pamiatky Skalice a Skalického okresu. Seminár otvoril primátor mesta S. Chovanec a viedla ho riaditeľka

nostného šatu a pripraviť sa na večerný slávnostný program.

Voľný čas bolo možné vyplniť návštevou mnohých pamiatok, ktoré boli verejnosti sprístupnené počas celého týždňa, alebo sa premiestniť do galérie vo františkánskom kláštore na otvorenie vernisáže výstavy Klubu skalických výtvarníkov. Tvorbu členov klubu a jeho aktivity predstavil riaditeľ Záhorskej galérie Š. Zajiček a o kultúrny program sa postarala soprannistka I. Hrušková.

ver slávnostného programu boli vyhlásené výsledky a ministrom kultúry odovzdané ceny víťazom novej súťaže, vyhlásenej Ministerstvom kultúry SR pod názvom Kultúrna pamiatka roka. Cieľom tejto súťaže je oceniť komplexný a profesionálny proces prípravy a realizácie obnovy a reštaurovania národných kultúrnych pamiatok. Dúfajme, že tým bola naštartovaná tradícia oceňovania zodpovedného prístupu vlastníkov kultúrnych pamiatok k ochrane národného kultúrneho dedičstva.

Foto: M. Orosová

Skalica, Dom kultúry - Jurkovičov dom

Záhorského múzea V. Drahošová. Na jeho príprave participoval aj Krajský pamiatkový úrad Trnava, ktorý pripravil niekoľko prednášok zameraných hlavne na pamiatkový fond Skalice. Už tradične boli prezentované výsledky terénnych výskumov, v tomto prípade konaných pred a počas realizácie obnovy priestorov pri Rotunde sv. Juraja a obnove priestorov historického jadra. Aj mnohé ďalšie príspevky sa viac či menej dotkli témy súčasných obnov v historickom jadre, ďalšieho smerovania mesta a rozsiahlej rekonštrukcie priestorov v centre, ktorá v súčasnosti v meste prebieha. Niet preto divu, že sa rozprúdila živá diskusia práve na túto tému. Ba dokonca ju bolo nutné zastaviť, pretože sála sa v krátkom čase musela odieť do sláv-

Vrcholom programu bolo slávnostné otvorenie Dní európskeho kultúrneho dedičstva - maratónu kultúrnych a spoločenských podujatí, ktoré sa na tému Európa – spoločné dedičstvo konali od 13. do 30. septembra na celom Slovensku. Uskutočnilo sa za prítomnosti podpredsedu vlády D. Čaploviča, ministra kultúry SR M. Maďariča, ministra pôdohospodárstva M. Jureňu, zástupcov krajskej a miestnej samosprávy, štátnych úradov, kultúrnych ustanovizní a ďalších hostí. Už tradične bolo súčasťou podujatia odovzdávanie výročných cien časopisu Pamiatky a múzea za predchádzajúci rok z rúk generálnej riaditeľky Pamiatkového úradu SR K. Kosovej a riaditeľa Slovenského národného múzea P. Marákyho. To ale nebolo všetko. Na zá-

Foto: M. Orosová

Skalica, Rotunda sv. Juraja

Ukončením dňa pri ľudovej hudbe Cifra a vystúpením folklórneho súboru Skaličan vo františkánskej záhrade dali Skaličania pre nich typickú bodku za týmto slávnostným dňom, nie však za kultúrny-
mi podujatiami. Tí, ktorí v meste zotrvali aj v ďalších dňoch, si mohli pozrieť divadelné predstavenie Hoffmanovho divadla z Uher-
ského Hradišťa, kapely v rámci programu FolkScény, festival Hudba pod hradbami a veľa ďalších zaujímavých kultúrnych akcií, alebo sa cez víkend poprechádzať po skalických uliciach plných stánkov, ľudí, kultúry a zábavy na veľkom jarmoku pod názvom Ve Skalici na vínečku.

Gabriela Kvetanová
KPÚ Trnava

Pečate a ich používatelia

V dňoch 12. a 13. septembra 2006 sa pod organizačným dohľadom Slovenskej národnej knižnice (SNK) a Slovenskej historickej spoločnosti a v spolupráci s Odborom archívov a registratúr MV SR, Slovenskou genealogicko-heraldickou spoločnosťou a občianskym združením Sigillum uskutočnila v Martine vedecká konferencia Pečate a ich používatelia.

Podujatie prebiehajúce v konferenčnej sále SNK otvoril svojim príhovorom J. Roháč. Stručne sa v ňom zmienil o vzniku a histórii sfragistiky ako jednej z pomocných vied historických a o základných problémoch a tendenciách jej súčasného vývoja. Dominujúcim prvkom prvého dňa konferencie bola oblasť mestskej a obecnej sfragistiky. Načrela do nej aj J. Ragačová,

mimo spoločenského záujmu. Na rozdiel od mestskej a obecnej symboliky bola totiž omnoho viac ideologicky háklivá. Najstaršiu podobu a vývoj pečate Nitrianskej stolice opísal P. Keresteš. V stredoveku využívala stolica vo svojej diplomatickej činnosti pečate župana a slúžnych. Od roku 1550 už mala vlastnú pečať v poli so sv. Ladislavom. F. Žifčák prezentoval

Pečatidlo obce Očová, 1644, SNM Bratislava

Pečatidlo cechu obuvníkov mesta Senice, 1651, SNM Bratislava

Pečatidlo cechu hrnčiarov mesta Senice, 1634, SNM Bratislava

Pečatidlo obce Hrochoť, 1679, SNM Bratislava

ktorej práca bola venovaná pečatiam Martina do konca 19. storočia. Okrem iného zaujala zmienkou o najstaršom známom autentickom pečatidle Martina zo 14. storočia, ktoré je uložené v Slovenskom národnom archíve. P. Štofaniak a G. Szeghy svojimi referátmi osvetlili poslucháčom problematiku obecnej sfragistiky na východnom Slovensku. P. Štofaniak sa venoval sfragistickým pamiatkam Sabinova, G. Szeghy zas pečatiam obcí Abovskej župy.

Tak ako v ostatných referátoch, aj v týchto sa potvrdila známa pravda o pečatiach ako o historických prameňoch, na základe ktorých sa vyhotovujú, resp. mali by sa vyhotovovať súčasne používané obecné erby. S novými objavmi pečatí obcí v Liptove vystúpil P. Vítek, ktorý pritom vychádzal predovšetkým z práce v archívnych fondoch okresných súdov. P. Kartous potvrdil silnú väzbu medzi súčasnou komunálnou heraldikou a historickými pečaťami. Aj vďaka týmto historickým prameňom je tvorba komunálnych erbov prakticky ukončená. V. Nováková predstavila pečate obcí v okresoch Galanta a Šaľa. Tie najstaršie pochádzajú z 15. storočia (Sereď, 1461). V 17. storočí prevažná väčšina obcí mala už vlastnú pečať, niektoré aj viac. Spôsobom pripevnenia pečate sa venovala E. Javošová. Vo svojej štúdiu O listinách so zavesenými pečaťami vo fonde Súkromného archívu leleského konventu na konkrétnych prípadoch dokumentovala, že jediným limitujúcim prvkom pri voľbe spôsobu spečatenia boli praktické okolnosti ako materiál písomného dokumentu, či samotnej pečate. Pečatidlá v zbierkach Slovenského národného múzea priblížila odbornej aj laickej verejnosti E. Machajdíková. (viď foto) Z celkového množstva 189 pečatidiel tvoria najpočetnejšiu skupinu cechové typárie. Niektoré z nich sú jediným dôkazom existencie daného cechu. Následná diskusia, ktorá sa rozprúdila po poslednom príspevku prvého dňa konferencie, sa týkala predovšetkým oblasti sfragistickej terminológie (pečať - pečatidlo, pečiatka - pečiatkovadlo).

Po exkurzii v okolí Martina pokračovala v popoludňajších hodinách konferencia druhým dňom. Väčšina referátov sa týkala stoličnej sfragistiky. L. Sokolovský sa všeobecne vyjadril k otázke výskumu pečatí a erbov stolíc na Slovensku. Napriek tomu, že uhorské stolice boli v rámci Európy jedinečným fenoménom, ich erbová a pečaťná symbolika stála do roku 1989

svoje poznatky v práci o pečatiach Stolice desiatich spišských kopijníkov. Vznik najstaršieho typárie s typickým medveďom uprostred kladie na prelom 15. a 16. storočia. Štúdia R. Ragača o počiatkoch regionálnej sfragistiky Liptova vychádzala z pozoruhodnej listiny z roku 1331, v ktorej koroboračná formulka opisuje nezachovanú pečať ako pečať liptovskej provincie. Z hľadiska stredovekého zákonodárstva si vzal pečať pod drobnohľad V.

Rábik. Zamerail sa predovšetkým na Tripartitum, uhorský zákonník z roku 1514. Zaujímavým spôsobom sa problematiky datovania pečatí pomocou ich písma zhostil J. Šedivý. Ako nevyhnutnosť vyzdvihol predovšetkým rozšírenie heuristickej základne. Na 19 rôznych pečatidlách Juraja Turzu prezentoval pečať ako prameň bio-

grafického výskumu F. Federmayer. Prípravou i samotnou tvorbou razidiel a pečatidiel sa vo svojich referátoch zaoberali P. Zoričák a D. Kianička.

Konferencia Pečate a ich používatelia, ktorej výsledky by mali byť odbornej verejnosti sprístupnené v pripravovanom zborníku, nepochybne splnila svoj cieľ.

Tým, okrem iného, bolo tiež znovu potvrdiť nezastupiteľné miesto pomocných vied historických v procese historického bádania.

*Miroslav Čovan
Archív PÚ SR Bratislava*

Slovensko a Svätá stolica

V dňoch 5. - 7. septembra 2006 sa na Trnavskej univerzite v Trnave uskutočnila konferencia Slovensko a Svätá stolica. Usporiadateľmi tohto vedeckého podujatia boli Sekcia pre cirkevné dejiny pri Slovenskej historickej spoločnosti (SHS), Slovenský historický ústav (SHÚ) v Ríme, pracovisko Trnavská univerzita, Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity (FiF TU) a Historický ústav Slovenskej akadémie vied.

Konferenciu otvorili rektor Trnavskej univerzity P. Blaho, prodekan pre vedu, výskum a doktorandské štúdium FiF TU J. Letz a M. Kohútová, predsedníčka Sekcie pre cirkevné dejiny SHS, ktorá referovala o vzťahoch Slovenska a Svätej stolice v minulosti.

Ústrednou témou prvého dňa konferencie bol SHÚ a jeho činnosť v minulosti a súčasnosti (referáty R. Marsinu a M. Dobrotkovej) a výsledky vedeckých výskumov vo vatikánskych archívoch. V. Bernátová sa venovala Kongregácii pre šírenie viery v Ríme v súvislosti s dejinami rekatolizácie na Slovensku, E. Frimmová pôsobeniu dominikánov na Slovensku. O záveroch z tohtoročného výskumu slovacích zo 14. storočia v rímskych archívoch referovali: V. Sedlák o registroch pápežských desiatkov a pôsobení Pápežskej stolice v boji Anjouovcov o uhorský trón, V. Rábik o suplikačných registroch (súpisy žiadostí k pápežskej kúrii) a M. Marek o vatikánskych registroch (odpovede na žiadosti a pápežské nariadenia). Do programu bol zaradený aj príspevok neprítomnej M. Ostrolúckej s názvom Systematický výskum archívnych dokumentov k dejinám Slovenska a Slovákov v archívoch cirkevných inštitúcií Vatikánu, prečítaný v zastúpení. Po referátoch sa rozpútala živá diskusia o výsledkoch doterajšej činnosti SHÚ a jeho budúcnosti.

Ďalší deň pokračovala konferencia prednáškami zameranými na stredovek. J. Lukačka hodnotil vzťahy rímskej kúrie k Uhorsku za vlády Ladislava IV. Kumánskeho a H. Žažová styky bzovickeho, ša-

hanského a turčianskeho kláštora premonštrátov so Svätou stolicou. M. Kamenický predstavil okolnosti vzniku novovekých ženských reholí vo vzťahu k pápežskej kúrii a J. Nemeš osvetlil problematiku presadzovania uhorskej cirkevnej politiky na tridentskom koncile.

Znak Sv. stolice

Po novoveku nasledovali prednášky z dejín 20. storočia. E. Hrabovcová priblížila vzťahy Vatikánu a Slovenska v kontexte medzinárodných vzťahov (1918 – 1928), F. Čechová prezentovala Nitriansku diecézu v agende Ministerstva zahraničných vecí ČSR (1918 – 1938). O vzájomných kontaktoch Slovenskej republiky a pápežského štátu počas druhej svetovej vojny poskytol prehľad I. Štaffa, na ktorého príspevok nadviazala L. Kázmérová analýzou činnosti Karola Sidora – vyslanca SR pri Svätej stolici (1939 – 1945). V diskusii vystúpila so stručným referátom o vizitáciách Smolenického dekanátu Z. Lopatková.

Na popoludnie pripravili organizátori exkurziu po vybraných pamiatkach Trnavy: archeologické nálezisko mestského paláca na Hviezdoslavovej ul., pamätná tabuľa Pavla Holého na Kostole sv. Mikuláša (sprevádzal V. Rábik), klariský Kostol Nanebovzatia Panny Márie (sprevádzala K. Klačanská). Po exkurzii nasledovala prehliadka expozícií a výstav Západoslovenského múzea.

Posledný deň vystúpil s referátom o korešpondencii košického biskupa Jozefa Čárskeho s Vatikánom P. Zubko. O zriaďovaní diecéz na Slovensku hovoril P. Mulík, R. Letz o vzťahu Pia XII. k Slovensku (1939 – 1945) a M. Klobúčnik o koncepcii ilegálnej cirkvi chorvátskeho kňaza Tomislava Kolakoviča pôsobiaceho na Slovensku v rokoch 1943 – 1946. Dôsledky povojnovej pozemkovej reformy na cirkevné majetky pripomenula V. Hlavová a E. Londáková poukázala na problémy cirkevného školstva v súvislosti so školskou reformou po druhej svetovej vojne. P. Kollár oboznámil prítomných s východnou politikou Vatikánu v 60. rokoch 20. storočia. S podobnou témou vystúpil J. Pešek, ktorý zhromaždil fakty o rokovaníach Československa so Svätou stolicou v rokoch 1963 – 1989. Záverečná prednáška patrila J. Leikertovi, ktorý poslucháčov zaujal podrobným popisom prípravy podpisu Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Vatikánom (2000).

*Henrieta Žažová
Archív PÚ SR Bratislava*

Strechy a strešná krajina vidieckych sídiel

V dňoch 20. až 22. septembra 2006 sa v Porotnej sále Valdštejnského zámku v Jičine konal odborný seminár k problematike ľudového staviteľstva pod názvom Strechy a strešná krajina vidieckych sídiel. Organizátormi podujatia boli Národný pamiatkový ústav, ústredné pracovisko v Prahe, Národný pamiatkový ústav, územné odborné pracovisko v Pardubiciach, Královohradecký kraj a mesto Jičín.

Strecha ako neoddeliteľná súčasť stavby podlieha slohovým, konštrukčným aj geograficko-historickým podmienkam určujúcim jej podobu a vývin. Zároveň ako viditeľná, často dominantná súčasť stavby významne zasahuje do vzhľadu kultúrneho priestoru, v ktorom sa nachádza. V tejto pozícii sa stáva adresátom množstva architektonických, technologických a estetických požiadaviek. Od miery ich splnenia závisí, či bude vnímaná ako harmonizujúci alebo rušivý a nežiadúci element. Organizátori seminára vytvorili priestor diskusii a odovzdávaniu skúseností k jednej z tém, ktorých kvalitné uchopenie v pamiatkovej starostlivosti vyžaduje dialóg a širokospektrálnu odbornú spoluprácu.

Príspevkom venovaným streche ako významnému prvku ľudového staviteľstva z hľadiska stavebného vývoja, ako aj pohľadu etnologického a pamiatkového otvorila prvý blok prednášok PhDr. V. Kovářů. Pozornosť venovala najmä prehľadu strešných krytín a špecifikám ich výroby a rozšírenia na území Českej republiky. Prednášku sprevádzal dokumentárny film o zhotovovaní strechy ľudového domu so šindľovou krytinou. Prehľadový charakter mala aj prednáška Bc. J. Loudy, ktorý predstavil architektonicky zaujímavý vývoj striech a strešných krytín v krkonošskej oblasti ako aj súčasné trendy vývoja staviteľstva v lokalite.

PhDr. L. Procházka z Hornického muzea v Příbrame prezentoval tematický výber z diela J. V. Schejbala a J. Mareka. Išlo o technické a etnografické kresby striech a strešných prvkov v prevedení pero, tužka, prípadne akvarel, dokumentujúce výskumnú činnosť autorov lokalizovanú predovšetkým do severných Čiech. Prednáška Ing. L. Tejmara z Pamiatkovej inšpekcie Ministerstva kultúry Českej republiky na základe bohatej sprievodnej fotodokumentácie veľmi názorne ilustrovala niektoré prednosti tradičných spôsobov pokrývania striech a úpravy strešných prvkov, ako aj negatívne dôsledky niektorých nových postupov pri obnove striech. Niektoré tradičné riešenia zabezpečujúce odolávanie poveternostným vplyvom v mnohých ohľadoch predstihujú v súčasnosti využívané konštrukčné postupy, akými sú v prednáške spomenuté záveterné liš-

Foto: L. Bystrianska

Jičín, hlavné námestie

ty, odrážky vody, úprava päty komína či úžľabia v uhloch striech. Pri obnovách sa na spomenuté úpravy často využíva plech, ktorý však v mnohých prípadoch nespĺňa požiadavky na zachovanie pôvodných hodnôt strechy. Okrem narušenej estetickej hodnoty ide aj o nedostatočnú funkčnosť úpravy v porovnaní s jej tradičným ekvivalentom, akým je napríklad pracné, ale efektné a účinné vyloženie úžľabia strechy samotnou krytinou a pod. Technicky zameraná prednáška Doc. Ing. arch. I. Žabičkovéj, CSc. predložila otázku potreby odkvapových žľabov na objektoch, ktoré ich pôvodne nemali. Poukázala na významné predĺženie životnosti stavby vybavenej odkvapovým žľabom v dôsledku žiadúceho odvádzania vody, ktorá inak stekajúc z strechy odstrekuje na fasády, prípadne podmáča stavbu a vzliana po murive.

PhDr. F. Ledvinka svojím príspevkom otvoril diskusiu o strešných oknách a vikieroch, ktorým sa, nakoľko ide o tému veľmi citlivú a aktuálnu, vo väčšej či menšej miere venovali mnohí prednášajúci. Tému sa venoval v prezentácii zachovaných ľudových stavieb v chmeľových oblastiach, pre ktoré boli typické dlhé štrbinové vetracie otvory, a ktoré sú podľa jeho názoru aj naďalej vhodným riešením nenarušajúcim kompaktnosť a pôvodný vzhľad striech v porovnaní s celkom nevhodnými strešnými oknami. Mgr. K. Foud popísal niekoľko príkladov riešenia výstavby podkrovia vo vybranej lokalite demonštrovaných fotodokumentáciou vydatých, ale

aj negatívnych príkladov z praxe. V tejto súvislosti spomenul snahu o minimalizáciu negatívnych zásahov spoluprácou a komunikáciou a zároveň často prehrávaný boj s projektantom či investorom, ktorí svoj zámer nezriedka realizujú bez ohľadu na zachovanie pamiatkových hodnôt objektu a jeho prostredia. Projektantka Ing. L. Racková obrátila pozornosť na výhody strešných okien a ich šetrnosť v intenciách zachovania strešnej krajiny tam, kde by vikiere pôsobili cudzorodo a rušivo. PhDr. R. Urbánek v prezentácii zameranej na strechy vodných mlynov priblížil genetický vývoj týchto technických zariadení a upozornil na opodstatnenosť vikierov, ktoré sú prvoplánovo veľmi často považované za nevhodné, nepôvodné a rušivé. Príkladom ich účelného využitia sú napríklad vikiere na strechách mlyníc, kde sa tieto uplatňovali ako prirodzený funkčný vývojový prvok stavby s technickou, ale aj etnografickou výpovednou hodnotou. Mlyn mal často podobu bežného ľudového trojdielneho domu s tým rozdielom, že namiesto priestoru chlieva či maštale bola súčasťou stavby mlynica. Koncom 19. storočia sa na území Čiech a Moravy začali meniť mlecie zariadenia. Z obyčajného zloženia, ktoré bolo menej náročné na priestor, ale aj menej produktívne, sa postupne prechádzalo na tzv. umelecké, či „amerikánske“ zloženie. Toto umožňovalo vyrábať širší a kvalitnejší sortiment produktov, no vyžadovalo si osadenie rozmerného strojného zariadenia, ktoré sa zďaleka nezmestilo do každej mlyni-

ce. Výška výťahov umeleckého zloženia si vynútila navýšenie priestorov na minimálne štyri podlažia. Funkčným riešením, nahrádzajúcim nákladnú prestavbu mlynice, sa stalo budovanie strešných vikierov, ktoré teda predstavujú prirodzený vývojový komponent týchto technických zariadení. Prednášajúci v závere nastolil potrebu riešenia otázky vikierov z komplexného hľadiska ich funkčnosti a tradičného i súčasného využitia.

K problematike strešných okien, resp. vetrania a presvetlenia strešných priestorov odznelo množstvo diskusných príspevkov s prevládajúcim názorom o nutnosti veľmi citlivého individuálneho prístupu k riešeniu tejto otázky, pri ktorej zohrávajú významnú úlohu regionálne špecifiká, využitie stavby a ďalšie kritériá.

V regionálne zameraných prednáškach prezentovalo niekoľko prednášajúcich pozitívne a negatívne príklady z vlastnej praxe pojednávajúce o aktuálnom stave pamiatkovo chránených objektov či území v danej lokalite. Skúsenosti pracovníkov pamiatkovej starostlivosti poukazujú na zložité postavenie ochrany ľudovej architektúry. Objekty ľudového staviteľstva ako aj pamiatkovo chránené územia s ľudovou

Ukážka viazania slamených snopkov

architektúrou sa často nachádzajú v situácii, ktorú nedokážu uspokojivo riešiť v prospech zachovania ich pamiatkových hodnôt. V mnohých prípadoch sa nemožno vyhnúť nežiaducej spôsobu obnovy objektov, ktoré svojím vzhľadom a konštrukciou degradujú pamiatkové hodnoty, či úplnej deštrukcii stavieb, príp. strešnej krajiny. Množstvo príkladov spomenuli vo svojich príspevkoch Ing. H. Luštická,

PhDr. J. Matuszková, PhDr. H. Mevaldová a ďalší. Rekonštrukcie, obnovy a ďalšie aktivity v pamiatkovo hodnotných objektoch a územiach mávajú našťastie aj optimistickjší scenár, čoho dôkazom je niekoľko príspevkov venovaných i úspešným obnovám, príkladom zachovania strešnej krajiny, či aktívnej komunikácii s vlastníkami pamiatok a širokou verejnosťou. Takými boli príspevky Mgr. J. Kolku, Ing. arch. T. Eflera a ďalších. Veľmi podnetný bol najmä príspevok T. Eflera, ktorý hovoril o nadregionálnom špecifiku tzv. podstávkových domov, ktoré sú charakteristické pre severočeský šluknovský a frýdlandský výbežok ako aj priľahlú susednú časť juhovýchodného Poľska a nemeckú Žitavu. Pre strechy sú tu typické pozdĺžne vikiere známe pod názvom štika (nem. hecht). Pôvodnú šindľovú krytinu už vyše sto rokov nahrádza bridlica, často využívaná aj na obklady fasád. Veľmi pozitívna je komunikácia medzi jednotlivými oblasťami českej, poľskej a nemeckej strany, pričom azda najaktívnejšie na úrovni hlbšej spolupráce sa prejavuje Nemecko so zámerom nominovať krajinu podstávkových domov do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Snáď najpriaznivejšia je však spolupráca s vlastníkami podstávkových domov, ale aj širokou verejnosťou formou propagácie, prezentácií, publikácií, workshopov ako motivačných prvkov zameraných na uvedenie si vlastnej regionálnej výnimčnosti, ocenenie a ochranu tradičného kultúrneho dedičstva. Tieto aktivity patria k možnostiam riešenia situácie pamiatkovej starostlivosti spomenutých i v prednáške Ing. S. Ourodu, ktorý k nim priradil aj výchovu k patriotizmu, schopnosť kvalitnej odbornej argumentácie, intenzívnej práce na vývoji sídla a domu na základe analýzy pamiatkových hodnôt, technických a technologických možností, daňové úľavy pre vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a v neposlednom rade výchovu remeselníkov v tradičných výrobných postupoch a zručnostiach.

Z pohľadu praktickej odbornej skúsenosti a zručnosti bola mimoriadne prínosná prezentácia F. Pavlicu zo Strážnice, majiteľa stavebnej firmy zameranej na výrobu slamených striech. Prednáška popisujúca priebeh výroby slamených striech, vrátane

výberu a spracovania materiálu i ďalších náležitostí, bola sprevádzaná dokumentom ilustrujúcim celý spomenutý proces. F. Pavlica nakoniec predviedol názornú ukážku viazania slamených snopkov na provizórnu krovovú konštrukciu. V prednáške sa venoval i viacerým spôsobom a

Nepřivec, zrubový dom soboteckého typu

regionálnym špecifikám v stavbe slamených striech. Uvedený typ prezentácie popisujúci a názorne demonštrujúci tradičné spôsoby, postupy, remeselné zručnosti pri stavbe, údržbe alebo obnove objektov ľudového staviteľstva (v najlepšom prípade spojený s tvorivou dielňou) je nenahraditeľný pri získavaní skutočnej odbornosti, ktorou by mal pracovník zaoberajúci sa aktívne ochranou ľudovej architektúry disponovať.

Súčasťou seminára bola i celodenná tematická exkurzia do okolia Jičína spojená s výkladom k jednotlivým lokalitám, ich hodnotám a špecifikám. Z hľadiska urbanizmu bola azda najzaujímavejšia návšteva obce Vesec u Sobotky, ktorá je vidieckou pamiatkovou rezerváciou so zachovaným tvarom okrúhlice a súborom ľudových, prevažne zrubových, usadlostí. Ďalšími zastávkami boli obce Nepřivec, Osek u Sobotky, Mrkvojedy, Skučina, Psinice, Veliš a mesto Sobotka. Okrem sledovania pojizerskej ľudovej architektúry a strešnej krajiny Jičínska účastníci exkurzie navštívili niekoľko hodnotných objektov sakrálnej architektúry, akými sú dve vzácne zrubové zvonice zo 17. storočia v Psinici a Oseku u Sobotky, Kostol Nájdenia sv. kríža v Nepřivci zo 14. storočia, goticko-renesančný Kostol sv. Magdalény v Sobotke, velišsky neskorobarokový Kostol sv. Václava a iné.

Lenka Bystrianska
PÚ SR Bratislava
Oddelenie architektonických pamiatok

XXXVIII. medzinárodná konferencia archeológie stredoveku

Pamiatkový úrad SR v spolupráci s neziskovou organizáciou Kláštorisko zorganizoval XXXVIII. medzinárodnú konferenciu archeológie stredoveku v dňoch 18. - 22. septembra 2006.

Konferencia sa konala v priestoroch turistického hotela Kamarát umiestneného v krásnej prírode na úpätí pohoria Čergov na lokalite Mníchovský potok v katastri obce Zlaté (Bardejov). Záštitu nad organizáciou konferencie prevzali S. Katkin ako predseda organizačného výboru a G. Lukáč ako podpredseda organizačného výboru. Záujem o účasť na konferencii bol značný, o čom svedčí i počet prihlásených domácich a zahraničných odborníkov, najmä z oblasti archeológie stredoveku, histórie umenia a architektúry.

Nosnou témou tohtoročného medzinárodného stretnutia bola Archeológia stredovekého mesta a práve prvé dva dni boli venované tejto téme. V priebehu týždňa odzneli mnohé zaujímavé referáty aj v rámci samostatných blokov s ústrednými témami ako mestské fortifikácie a hrady, sakrálna architektúra a stredoveká dedina, materiálna kultúra. Referáty budú publikované v zborníku *Archaeologica historica*. Stredajší večer sa niesol v duchu podnetnej panelovej diskusie, po ktorej nasledoval vyčerpávajúci, ale výborný spoločenský večer.

Na štvrtok bola naplánovaná exkurzia

na trase Trzcinica-Krosno-Sanok-Zborov a oficiálny spoločenský večer s cimbalovkou. Exkurzia začala výstupom na opevnené výšinné sídlisko Trzcinica, osídlené v staršej dobe bronzovej a ranom stredoveku.

Tročany, gr. kat. Kostol sv. Lukáša, Archív PÚ SR

doveku. Následne sa účastníci exkurzie presunuli do Krosna, kde mali možnosť prezrieť si expozície múzea a zároveň prezentáciu J. Gancarskeho o výskumoch realizovaných na Trzcinici. Ďalej nasledoval obed, ktorý sa zapísal do histórie konfe-

rencie ako jeden z najdlhších, dokonca na jeho počesť vznikla aj báseň z pera autora Z. Dragouna. Vzhľadom na pokročilú hodinu len časť účastníkov pokračovala do skanzenu v Sanoku a časť do poľskej a slovenskej Dukly. Po oneskorenom návrate z exkurzie čakal účastníkov spoločenský večer, ktorý sa pretiahol do neskorých nočných hodín.

V sobotu, posledný deň konferencie, sa vybral autobus s vytrvalými účastníkmi na ďalšiu exkurziu po drevených kostoloch vo východných Karpatoch. Navštívili drevené kostolíky v Tročanoch, Krivom, Hervartove a Fričke. K vydarenej exkurzii dopomohlo aj nádherné slnečné počasie.

Na organizáciu nasledujúceho ročníka konferencie sa podujal Archeologický ústav SAV Nitra. PhDr. M. Hanuliak, ako zástupca Archeologického ústavu SAV, slávnostne prevzal „štafetu“ a ako miesto konania uviedol Teplý vrch. Hlavnou témou bude stredoveká dedina.

Katarína Kravjarová
PÚ SR Bratislava
Oddelenie pamiatkových území

Linda Jackaničová: Báseň o histórii

*... Zas sa ma dotkol
tichý a zvláštny sen
dávna.
Šepkal mi o tom,
že tá hlavná,
tajomná a občas klamná
história vzlyká.
Všetko je tu v bezpečí,
všetko je tu isté,
len legendy tie
hmľisté,
sedia si a občas žmurknú,
ale ja to vlastne viem,
som dávnych dejín tieň,
som minulosti deň.
A dotkol sa ma znovu
tichý, zvláštny sen
dávna,
pošepkal mi, že klamná
vizia už neobstojí.*

*Lebo tu to všetko je,
opradené legendou
a možno
piesňou,
poviem si ja nie,
vzdám sa klebiet,
lži
a s tiesňou
si zas všetko overím.
Mlčia. A oživa čo dávno
nie je
a čas to len tak
neodveje
preč.
Všetko je tu a čaká.
Ja otváram ti vráta.
Príd' – pozri sa,
dozvies sa – teším sa ...*

Soňa Kovačevičová jubiluje

Nápadne čulá, plná života a plánov do budúcnosti. To je charakteristika našej poprednej etnografky Sone Kovačevičovej, ktorá celý život zasvätila výskumu ľudovej architektúry. Tohto roku sa dožíva 85 rokov.

PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc. vyštudovala francúzštinu, nemčinu a národopis na FiF UK v Bratislave. Pracovala v SEUK-u, ÚEUV-e a v Národopisnom ústave Slovenskej akadémie vied. Napísala stovku odborných štúdií týkajúcich sa ľudového odevu, a najmä ľudovej architektúry a ich vzťahov k stredoeurópskej kultúre. Na základe prác poukazujúcich na vzťahy medzi slovenskou a európskou kultúrou jej roku 1982 udelili Herderovu cenu za zásluhy v spoločenských vedách a zlatú medailu Ľudovíta Štúra SAV. Za najvýznačnejšiu prácu možno považovať Etnografický atlas Slovenska, ktorý spracoval kolektív odborníkov pod jej vedením a za ktorý dostali roku 1991 prvú Národnú cenu SR. Obsah a vedecká úroveň tohto základného diela v našej kultúre ďaleko presiahla hranice Slovenska a začlenila sa do dôležitej európskej odbornej spisby. Za vedecké práce o židovskej kultúre na Slovensku bola v Pamätný deň holokaustu ocenená prezidentom republiky. Z publikačnej činnosti Sone Kovačevičovej treba spomenúť aspoň diela: Slovenské ľudové umenie 1. a 2. zv. (kolektív autorov, 1954 – 1955), Ľudový odev na Hornom Liptove (1955), Ľudová plastika (1971), Lidové výtvarné umění (1975), Knižný drevorez v ľudovej tradícii (1974), Vkus a kultúra ľudu (1975), Človek – tvorca (1987), Etnografický atlas Slovenska (kolektív autorov, 1990), Liptovský Sv. Mikuláš – mesto spolkov a kultúry (1993). Roku 2001 vydala rozkošnú autobiografickú knihu, knihu spomienok, názorov a dokumentov Preskakovanie polienok. Preskakovanie, ktorým sa obdarovala ku svojim 80. naro-

deninám. A v súčasnosti k svojim 85. narodeninám pripravuje spomienkovú knihu z listov, pamätí a rozprávania svojho otca, popredného mikulášskeho garbiara a kožiara, vzdelaného inžiniera, ktorý v rámci svojich podnikateľských aktivít precestoval značnú časť sveta a opakovane aj krajiny Sovietskeho zväzu.

Pamiatkový úrad SR sa môže pochváliť tým, že koncom 50. a 60. rokov pracovala jubilantka aj na pôde tejto inštitúcie. Pamiatkový ústav, resp. Slovenský pamiatkový ústav, založený roku 1951 ako odborné a vedecké pracovisko pre ochranu pamiatok, poveril Soňu Kovačevičovú vedením dokumentačného oddelenia. Pracovisko prevzalo dokumentačné zbierky, najmä spisový materiál z niekdajšieho Referátu pre ochranu pamiatok pri Ministerstve školstva a kultúry a dopĺňalo ich vlastnou agendou. Pani Kovačevičová ako vedecká pracovníčka zvyknutá pracovať so systémom hodnôt navrhla a založila systém hodnotenia a triedenia dokumentačných zbierok, ktorý existuje podnes. Odlíšila spracovanie základného výskumu, ktorý v tom čase prebiehal v podobe súpisových prác, od špecializovaných výskumov a rôznych druhov dokumentačných materiálov. Vzniklo triedenie, v ktorom sa rozlíšili fotografické negatívy a pozitívy, filmy, grafické materiály, meračská dokumentácia projektov, tematické výskumy sídiel a solitérov, historický archívny materiál, správy z archeologických, architektonicko-historických, urbanistických, reštaurátorských, chemicko-technologických výskumov a tiež materiály a správy o príprave a výsledkoch pamiatkovej starostlivosti a praktickej ochrany pamiatok. Vznikol systém, ktorý dovolil rýchlu orientáciu v študijných materiáloch aj tým, že katalogizačné listky boli obohatené o rešerše a iné dôležité údaje. Tento systém zaradil dokumentačné oddelenie Pamiatkového ústavu medzi odborné organizácie, ktoré svojimi archívmi slúžia verejnosti. Odborný systém uplatnila autorka neskôr aj na Etnologickom ústave SAV.

Za prácu na organizovaní systému dokumentačných zbierok predchodcov dnešného Pamiatkového úradu SR a aj za zberanie a hodnotenie ľudovej architektúry a urbanistickej charakteristiky dedín patrí jubilantke vďaka a množstvo srdečných prianí.

Ad multos annos v zdraví!

Eva Križanová
Bratislava

Spomíname

Informátor archívu Pamiatkového úradu SR

O nás

Informátor archívu Pamiatkového úradu SR

Oblasťný reštaurátorský ateliér v Levoči

Vznikol ako jeden z piatich oblastných ateliérov v rámci Štátnych reštaurátorských ateliérov v Bratislave (ŠRA), založených 1. januára 1982 (Bratislava, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Levoča, Košice). Ako samostatný ateliér pracuje od 1. januára 1983. Dňa 1. januára 1994 došlo k organizačnej zmene fúziou ŠRA Bratislava a Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti Bratislava do novozriadenej organizácie – Pamiatkového ústavu v Bratislave. Od tohto dátumu pôsobili na Slovensku už len tri z pôvodne piatich oblastných ateliérov (Bratislava, Banská Bystrica, Levoča). Ďalšia organizačná

realizačnú dokumentáciu na reštaurátorské práce vrátane potrebných druhov prieskumov a podrobnej fotodokumentácie. Systematicky sleduje, analyzuje a vyhodnocuje realizáciu reštaurátorských prác a spravuje registratúrne stredisko s reštaurátorskými dokumentáciami. Reštaurátorskú činnosť realizuje v zmysle zákona č. 49/2001 o ochrane pamiatkového fondu a zákona č. 200/1994 o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov.

ORA v Levoči začínal svoju činnosť s minimálnym počtom pracovníkov a v obmedzených priestorových podmienkach. Postupne sa tieto podmienky upravovali

Foto: M. Drahomírečský

Reštaurovanie štukovej výzdoby v r. k. Kostole sv. Serváca vo Vrbove

zmena nastala 1. apríla 2002, keď sa Pamiatkový ústav ako príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR stal rozpočtovou organizáciou, zmenil štatút i názov na Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. V novej organizačnej štruktúre existovali spolu s krajskými pamiatkovými úradmi aj tri oblastné reštaurátorské ateliéry, od 1. januára 2006, po zrušení ateliéru v Banskej Bystrici už iba dva.

Oblasťný reštaurátorský ateliér (ORA) Levoča vykonáva reštaurátorské práce, technické, remeselné a špecifické výtvarné práce zamerané na zachovanie kultúrnych pamiatok, zbierkových predmetov v múzeách a galériách, zhotovuje ich kópie, odliatky a faksimile, spracúva prípravnú a

a k výraznej zmene došlo roku 1997, keď sa sídlom ORA stal špecificky a účelovo projektovaný a rekonštruovaný objekt na Novej ul. č. 55. Tento areál s veľkoryso riešenými priestormi – ateliérmi, dielňami, skladovými a inými prevádzkovými priestormi poskytuje v plnej miere možnosť realizácie náročných úkonov, ktoré si reštaurátorská práca vyžaduje. Ateliér sa postupne vyprofiloval, realizuje reštaurátorské práce v oblasti nástennej maľby, závesného obrazu i tabuľovej maľby, kamenných architektonických a dekoratívnych článkov, oltárov a polychrómovanej plastiky i umelecko-remeselných prác v dreve. Činnosť ORA pokrýva celé územie Slovenska, determinovaná je dopytom a

ponukou investorov. Výraznejšia orientácia smeruje samozrejme na oblasť východného Slovenska, hlavne Spiša a najmä mestskej pamiatkovej rezervácie Levoča. Reštaurované pamiatky prezentujú široký umeleckohistorický záber – stredoveké nástenné maľby a gotické oltárne celky vrátane diela Majstra Pavla z Levoče, pamiatky renesančné, barokové, tiež pamiatky 19. a 20. storočia. ORA Levoča sa v minulých rokoch výrazne podieľala aj na záchrane zbierkových fondov múzeí (Levoča, Spišská Nová Ves, Betliar, Banská Štiavnica, Žilina a pod.).

ORA Levoča má dve základné kategórie zamestnancov – reštaurátorov (výrobná zložka) a technicko-hospodárskych pracovníkov (obslužný/prevádzkový personál). Vedúcim ateliéru je Ing. Ivan Tkáč. Okrem stálych zamestnancov uzatvára zmluvné vzťahy aj s externými pracovníkmi, reštaurátormi a remeselníkmi, podľa objemu prác na jednotlivých reštaurátorských akciách. Momentálny stav stálych pracovníkov je 21, z toho je päť reštaurátorov s vysokoškolským vzdelaním a sedem pracovníkov so stredoškolským odbor-

ným vzdelaním zameraným na oblasť reštaurovania a inej umeleckoremeselnej činnosti, jeden historik umenia, jeden informatik/fotograf. Náš ateliér umožňuje tiež brigádnicú činnosť a prax pre študentov stredných a vysokých odborných škôl a tiež exkurzie pre študentov stredných škôl, keď študenti pod vedením odborných

reštaurátorov pracujú alebo sa oboznamujú s problematikou tejto špecifickej odbornej činnosti.

Svoju činnosť ORA Levoča prezentuje a propaguje formou výstavnej a publikačnej činnosti. Približne v päťročných intervaloch sa koná výstavné podujatie v priestoroch Spišského múzea v Levoči, kde sú

Za obdobie svojej 23 ročnej činnosti boli v ORA realizované mnohé reštaurátorské akcie. Medzi posledné najzaujímavejšie možno zaradiť oltáre v levočskom Chráme sv. Jakuba - barokový oltár Narodenia s gotickou skupinou sôch od Majstra Pavla z Levoče, gotické oltáre Panny Márie Snežnej, sv. Petra a Pavla a sv. Mikuláša.

Momentálne sa reštauruje jazdecké súsošie sv. Juraja od Majstra Pavla a gotické tabule osadené v neogotickom oltári sv. Alžbety. Reštaurátori kamenárskeho ateliéru pracujú aj na samotnom objekte levočského farského kostola, kde ukončili práce na západnom neogotickom portáli a bazilikálnom okne, na severozápadnom a juhozápadnom nároží s príslušnými balustrádami a v tomto roku ukončia reštaurovanie hornej časti kostolnej veže. Zaujímavé bolo reštaurovanie rokokovej štukovej výzdoby priečelia Provinčného domu v Spišskej Novej Vsi a reštaurovanie štukovej a maliarskej výzdoby kláštorného kostola v Červenom Kláštore, reštaurovanie gotického oltára sv. Mikuláša v Spišskej Sobote, tiež mimoriadne významnej stredovekej nástennej maľby Koronovanie Karola Róberta v katedrál-

Reštaurátori ORA Levoča pri demontáži súsošia sv. Juraja v kaplnke Kostola sv. Jakuba v Levoči

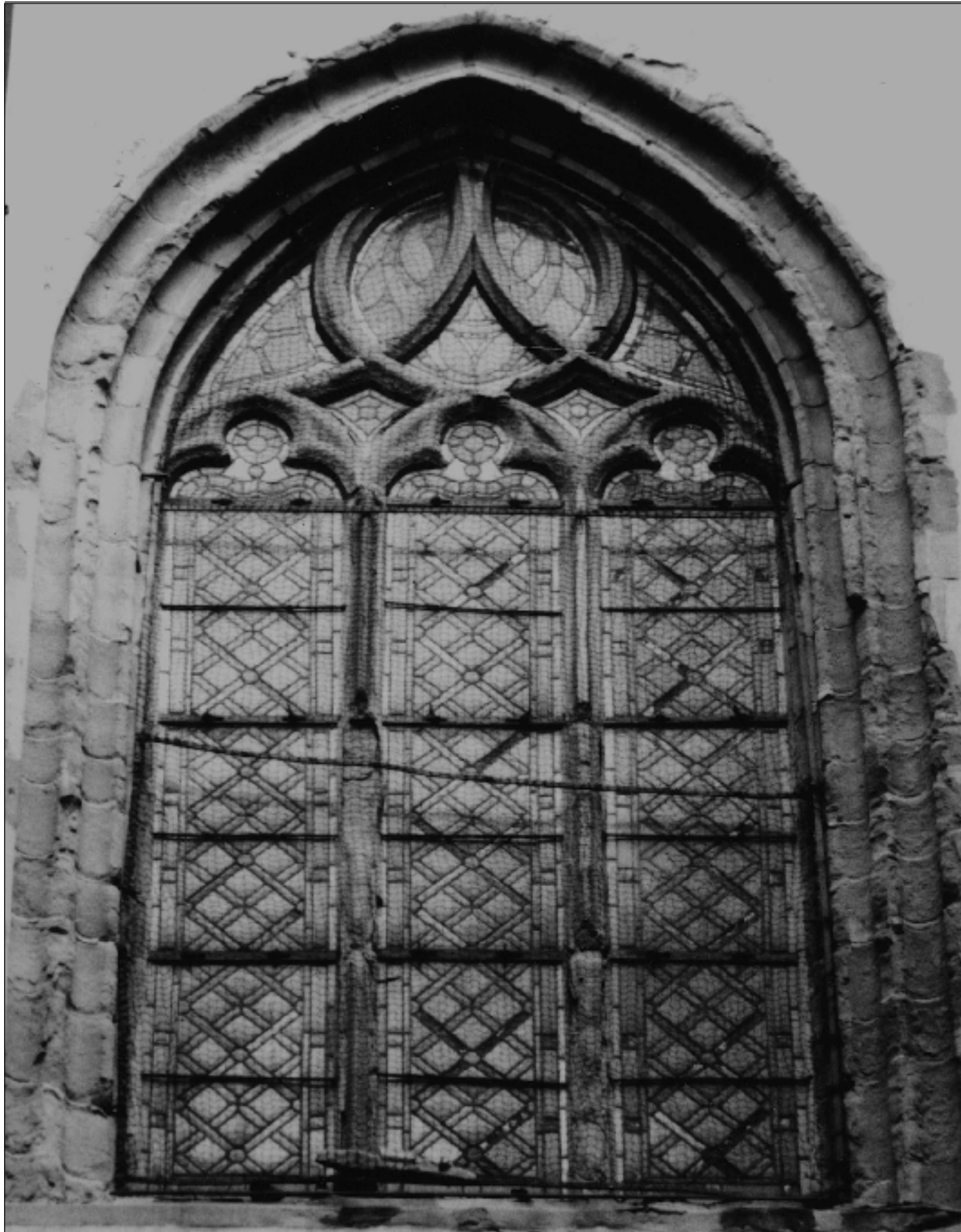

Čelný pohľad na objekt ORA Levoča na Novej ul. 55

odbornej aj laickej verejnosti sprístupnené výsledky reštaurátorskej práce za určité obdobie. Ku každej výstave je spracovaný sprievodný katalóg. Okrem katalógov je publikačná činnosť ORA zameraná na prezentáciu odborne zaujímavých reštaurátorských akcií, ktoré uverejňuje najmä v časopise Pamiatky a múzeá.

nom chráme v Spišskej Kapitule i nedávno ukončené reštaurovanie stredovekých nástenných malieb v Kostole sv. Martina v Martinčeku a mnoho ďalších významných reštaurátorských akcií.

Eva Spaleková
ORA Levoča

Levoča, r. k. Kostol sv. Jakuba, okno na južnej fasáde, Archív PÚ SR

INFORMÁTOR Archívu Pamiatkového úradu SR, rok 2006, číslo 35. Elektronická verzia dostupná na www.pamiatky.sk.

Vydáva: Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky, Cesta na Červený most 6, Bratislava, tel. 02/54771901, e-mail: archiv@pamiatky.sk.

Hlavný redaktor: PhDr. Viera Plávková. Redakčná rada: PhDr. Henrieta Žažová, Mgr. Martina Orosová, Bronislava Porubská, Lucia Porubská. Jazykový redaktor: Mgr. Mária Riháková. Grafická úprava: Bronislava Porubská.

Tlač: TYPOCOL. Náklad 300 ks. NEPREDAJNÉ.